

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

DEMOKRACIE A ISLÁM

Autor práce: Denisa Platková

Studijní obor: Regionální studia

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: doc. PhDr. Rudolf Kučera, CSc.

Katedra: Katedra společenských věd

2009

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. PhDr. Rudolfu Kučerovi, CSc. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH:

1. ÚVOD	6
2. METODIKA	8
3. DEMOKRACIE	9
3.1 Hlavní znaky demokracie.....	9
3.1.1 Volení státní činitelé	9
3.1.2 Svobodné a spravedlivé volby	9
3.1.3 Svoboda projevu	10
3.1.4 Alternativní zdroje informací.....	10
3.1.5 Svoboda shromažďování a sdružování	10
3.1.6 Občanství zahrnující všechny dospělé lidi.....	11
3.2 Liberální demokracie	11
3.3 Neliberální demokracie	12
3.4 Kulturně-náboženské předpoklady vzniku demokracie	13
3.4.1 Vliv křesťanství na demokracii.....	13
3.4.2 Sekularizace státu jako podmínka vzniku demokracie	14
3.4.2.1 Stát vs. církvev	14
4. ISLÁM A MUSLIMSKÉ ZEMĚ	15
4.1 Specifika a problémy islámu a jeho světa.....	15
4.2 Reakce muslimských zemí na západ.....	17
4.2.1 Islámský fundamentalismus.....	19
4.3 Islámské právo	21
4.3.1 Islámské právo vs. západ.....	22
4.4 Lidská práva a islám.....	23
4.5 Sekularizace muslimského státu	25
4.5.1 Příklad Turecka	27
4.5.2 Další pokusy o sekularizaci.....	29
4.6 Formy vlády v muslimských zemích	29
4.6.1 Hlava státu.....	31
4.6.2 Parlament.....	31
4.6.3 Korán jako největší autorita	32
4.6.4 Příklady některých muslimských zemí	33
5. DEMOKRACIE VE SVĚTĚ ISLÁMU	35

5.1 Občanská společnost	36
5.2 Demokratizace a modernizace muslimských zemí	37
5.2.1 Ústavní liberalismus	37
5.2.2 Demokracie a svoboda	38
5.2.3 Dilema Saúdské Arábie	40
5.3 Dnešní islám a jeho svět.....	41
5.4 Další vývoj světové politiky.....	43
6. ZÁVĚR.....	45
7. BIBLIOGRAFIE.....	46
ABSTRAKT.....	48
ABSTRACT.....	49

1. ÚVOD

Demokracie, vláda lidu, vzkvétá již od dob starého Řecka a Říma. Nyní je jednou nejrozšířenějších a jistě nejpřijatelnějších forem vlády. Demokratické země se nacházejí převážně v západní euro-atlantické společnosti.

S demokracií se pojí nemálo problémů a jedním z nich je vztah demokracie a náboženství. Určitá náboženství vytváří příznivé podmínky pro demokracii a vznik a udržení jejích politických institucí, jiná zase splňují jen některé nebo žádné z těchto podmínek. V současné době se tato problematika týká samozřejmě hlavně křesťanství jako náboženství demokratického západu a islámu, který je státním náboženstvím převážně v zemích nedemokratických, proto také islám bývá považován za náboženství s demokracií, pro kterou je důležitá sekularizace státu, neslučitelné.

Velkou hrozbou pro demokracii a její mateřskou západní společnost tedy představuje islám (resp. tak, jak je mnohdy nesprávně interpretován a chápán), náboženství, které se s demokracií dostává v nemálo bodech do více či méně velkých konfliktů, náboženství zasahující do každodenního života obyvatel, hlásající nerovnost, která vychází přímo z Koránu, nedodržující základní lidská práva a v neposlední řadě je i tím, na co odkazují a čím islámští fanatici zdůvodňují své teroristické útoky.

Islámský svět bývá na západě často chápán jako synonymum autokratických až diktátorských režimů. V muslimských státech najdeme rozmanité formy vlád, mezi nimi jsou například sekulární nacionalistické diktatury v Sýrii a Iráku, autokratické monarchie v ropných zemích Zálivu, konstituční monarchie v Jordánsku a Maroku. Dále zde existují republiky radikálně sekulární (Turecko, Tunisko) i islámsky orientované (Írán, Pákistán). Ale pro demokracii v pravém slova smyslu, to znamená pro demokracii liberální, nevytvořila podmínky žádná muslimská země. Naskytá se tedy otázka, zda-li je vůbec možné, aby ve světě ovládaném islámem ve kterém je každé jednání, ať už soukromé nebo veřejné, řízeno Koránem, byla zavedena dobře fungující demokracie, nebo je-li tato demokracie výsadou pouze západních zemí. Je demokracie kulturně a nábožensky podmíněna, nebo je to universální politický systém aplikovatelný na každou společnost?

Problém západní společnost a její demokracie versus islámský svět je tedy v dnešní době velmi aktuální a v budoucnu bude na aktuálnosti a důležitosti stále nabývat. Obě tyto společnosti stojí na náboženských základech-na křesťanství a na islámu. Rozdíl je ovšem v tom, že na západě se podařilo společnosti sekularizovat.

Církevní a světská moc jsou odděleny. Naproti tomu v muslimských zemích tyto dvě moci splývají v jednu a to vychází přímo z Koránu, hlavní muslimské autority. O sekularizaci se pokusily jen některé muslimské státy.

Tato práce se tedy zaměřuje na problematiku konfliktu islámu a muslimského světa s demokracií.

2. METODIKA

Práce se zabývá konfliktem demokracie a islámu, věnuje se tedy odlišnostem západního demokratického a islámského světa. Základní principy demokracie jsou porovnávány s principy islámského světa.

První kapitoly jsou věnovány demokracii. Jsou zde přiblíženy základní znaky a principy demokracie, popsána liberální a neliberální demokracie a jejich rozdíly, dále jsou objasněny kulturně-náboženské předpoklady vzniku demokracie.

Mezi hlavní literární zdroje pro kapitoly týkající se převážně demokracie patří A. De Tocqueville-*Demokracie v Americe*, J. Locke-*Dopis o toleranci* a R. Dahl-*O demokracii*.

Další část této práce je věnována islámu a islámským zemím. Jsou zde popisovány hlavní problémy islámského světa, jako je islámské právo, vztah muslimských zemí k západu, základní lidská práva, sekularizace muslimského státu, formy vlád v těchto zemích.

Důležitým zdrojem pro tuto část práce, ve které se pojednává o islámu, jeho ideologii a prolémech, je dílo F. Zakarii *Budoucnost svobody*. Dalšími literárními zdroji jsou díla L. Kropáčka *Duchovní cesty islámu a Blízký východ na přelomu tisíciletí*.

Poslední část se zabývá demokracií v dnešním islámském světě, jejím stavem a možnostmi demokratizace muslimských zemí. Kromě výše uvedených děl bylo pro tuto část také čerpáno z díla S. Huntingtona *Střet civilizací : boj kultur a proměna světového řádu*.

Významným zdrojem pro tuto práci je Korán, jehož verše jsou v práci pro názornost citovány.

3. DEMOKRACIE

3.1 Hlavní znaky demokracie

Demokracie je jedna z možných forem vlád. V současnosti je nejrozšířenější formou vlády. Je spojována hlavně se západními společnostmi, nicméně je rozšířena po celém světě a i nadále panuje snaha demokracii dále šířit a odstranit stále existující nedemokratické režimy.

Pro to, aby demokracie opravdu fungovala, je zapotřebí, aby byly vytvořeny určité příznivé podmínky. Rozvinutá moderní demokracie tedy potřebuje následující politické instituce:

1. Volení státní činitelé
2. Svobodné a spravedlivé volby
3. Svoboda projevu
4. Alternativní zdroje informací
5. Svoboda shromažďování a sdružování
6. Občanství zahrnující všechny dospělé lidi¹

3.1.1 Volení státní činitelé

Je nutné, aby byla státní moc kontrolována. Státní činitelé jsou voleni občany a kontrolou státní moci je pověřuje ústava.

Státní činitelé jsou voleni proto, aby občané mohli aktivně ovlivňovat politické dění, aby se mohli zapojit do politického života. Zástupci by tedy měli obhajovat zájmy svých voličů. Při tak velké jednotce, jako je stát, by toto bylo velmi těžké, kdyby si občané nevolili své zástupce. Ti jsou pak voličům za svou činnost odpovědni.

3.1.2 Svobodné a spravedlivé volby

Jednou ze základních podmínek správně fungující demokracie jsou volby, kde jsou voleni státní činitelé. Musí být spravedlivé, tudíž si všechny hlasy musí být rovné,

¹ DAHL, R., *O demokracii : průvodce pro občany*, Portál, Praha, 2001, ISBN 80-7178-422-2, s. 81.

a svobodné, to znamená, že by občané měli mít možnost dostavit se k volbám bez obav a strachu z možných následků. Volby se také musí konat často, jinak by občané mohli ztratit podstatnou část své kontroly nad volenými státními činiteli.

„Lidé žijící v této době krácejí tedy po svahu, který je přirozenou cestou vede ke svobodným institucím. Vezměte namátkou jednoho z nich: nahlédněte, je-li to možné, do jeho primitivních sklonů a zjistíte, že ze všech různých vlád nejdříve pochopí a nejvíce si váží vlády, jejíž hlavu zvolil a jejíž činnost kontroluje.“²

3.1.3 Svoboda projevu

Důležité je, aby se občané mohli svobodně vyjadřovat, mít právo na svůj názor a dát ho najevo. Za to jim nesmí hrozit žádné nebezpečí. Svoboda projevu umožňuje občanům efektivně se účastnit politického života.

3.1.4 Alternativní zdroje informací

Všichni občané mají mít právo přístupu k alternativním a nezávislým zdrojům informací. Tyto zdroje (odborníci, noviny, časopisy, knihy, elektronická média apod.) nesmí být pod kontrolou vlády či jakékoliv jiné státní moci nebo názoru určité skupiny.

Bez přístupu k alternativním zdrojům informací by se občané nemohli podílet na politickém životě a ovlivňovat politiku ve své zemi..

3.1.5 Svoboda shromažďování a sdružování

Občané musí mít zaručené právo se shromažďovat, vytvářet nezávislá sdružení, nezávislé politické strany či zájmové skupiny. Tímto způsobem se pak občané mohou podílet na vývoji politiky ve své zemi, mohou dávat najevo své postoje a názory, informovat ostatní občany apod.

² TOCQUEVILLE, A., *Demokracie v Americe*, Academia, Praha, 1992, ISBN 80-200-0829-2, s. 571

3.1.6 Občanství zahrnující všechny dospělé lidi

Politický systém je demokratický podle Dahla³ pouze pokud, pokud do lidu zahrnuje všechny ty, kteří podléhají jeho zákonům. Nikomu nesmí být upírána práva, která jsou dostupná ostatním. Mezi tato práva patří právo volit, právo kandidovat, právo na svobodu projevu, právo sdružovat se a právo přístupu k alternativním zdrojům informací.

Všichni občané si musí být rovni, jinak nebude demokracie správně fungovat.⁴ A. de Tocqueville píše ve své knize: „Znám však pouze dva způsoby, jak nastolit rovnost v politickém světě: buď dát práva všem občanům, nebo je nedát nikomu.“⁵

3.2 Liberální demokracie

V západní společnosti znamená pojem demokracie „liberální demokracii“. Je to politický řád, v němž existují svobodné a řádné volby, vláda práva, jednotlivé moci jsou odděleny a jsou ochraňovány svobody projevu, shromažďování, vyznání a vlastnictví. To se dá označit jako „ústavní liberalismus“, který se vyvinul v západní Evropě a ve Spojených Státech a vyjadřuje názor, že člověk má určitá přirozená nezczitelná práva, a proto musí omezit vlastní moc, aby je zajistila.⁶ Pro západní vlády je většinou charakteristické obojí, jak demokracie, tak ústavní liberalismus.

Aby v zemi fungovala opravdová liberální demokracie, je zapotřebí více faktorů, než jen to, aby v zemi probíhaly volby. Volby jsou sice důležitou součástí, ale pokud je demokracie založena pouze na nich, což se často stává při přechodu z nedemokratického režimu na režim demokratický, stane se z ní pouze neliberální „volební demokracie“. Ústavní liberalismus, jak píše Zakaria⁷, se netýká procedury výběru vlády, ale především jejího cíle.

³ DAHL, R., *Demokracie a její kritici*, Victoria Publishing, Praha, 1995 podle BLANKY ŘÍCHOVÉ, *Přehled moderních politologických teorií*, Portál, Praha, 2006, ISBN 80-7367-177-8, s.160.

⁴ DAHL, R., *O demokracii*, Portál, Praha, 2001, ISBN 80-7178-422-2, s. 87-93.

⁵ TOCQUEVILLE, A., *Demokracie v Americe*, Academia, Praha, 1992, ISBN 80-200-0829-2, s. 44

⁶ ZAKARIA, F., *Budoucnost svobody : neliberální demokracie v USA i ve světě*, Academia, Praha, 2005, ISBN 80-200-1285-0, s. 22.

⁷ ZAKARIA, F., *Budoucnost svobody : Neliberální demokracie v USA i ve světě*, Academia, Praha, 2005, ISBN 80-200-1285-0, s. 24.

Velmi důležitým prvkem pro liberální demokracii je ústava, která značně ovlivňuje demokracii v dané zemi. V ústavě jsou zakotveny základní instituce, zajišťuje všem občanům základní lidská práva, stanovuje oddělení moci, apod.⁸

3.3 Neliberální demokracie

Neliberální demokracie je ve světě stále velmi častým jevem. Velká vlna demokratizace nastala po pádu železné opony, kdy se bývalé nedemokratické země postupně stávaly demokraciemi. Tyto země se ovšem většinou nestaly plně liberálně demokratickými, jako jsou jiné západní státy s již silně zakořeněnou demokratickou tradicí (např. USA, Francie, Velká Británie). Staly se pouze neliberálními demokraciemi, které musí stále čelit mnoha problémům. Nicméně neliberální demokracie nacházíme všude ve světě, ne jen v těchto zemích.

Neliberální demokracie se také nazývají demokraciemi volebními. V těchto zemích se konají volby, kde si občané volí své zástupce. Ti jsou tedy regulérně zvoleni, ale ještě to neznamená, že i nadále tito zástupci budou postupovat demokraticky a že budou zaručeny fungující demokratické instituce. V zemích s volebními demokraciemi bývá velká míra korupce, nebývají dodržovány základní svobody a práva občanů. Chybí zde ústavní liberalismus. Volby jsou pouze prostředkem legalizace uchvácení moci než skutečnou soutěží o moc. Jako příklad se může uvést Rusko, jakožto zástupce zemí bývalého Sovětského Svazu, kde se po nastolení demokracie Jelcinovo vládnutí prostřednictvím dekretů stalo běžným postupem, nebo Indie, jakožto bývalá britská kolonie, kde jsou sice zavedeny demokratické instituce (právě díky bývalé nadvládě Velké Británie), ale jistě se o Indii nedá hovořit jako o demokracii liberálního západního typu. Také v zemích Latinské Ameriky najdeme demokracie, ve kterých je jen velmi malé zázemí pro ústavnost a liberalismus. Je to i případ Venezuely a Huga Chaveze, který byl ve volbách regulérně zvolen s poměrně velkou podporou voličů⁹.

Po celém světě se setkáváme s režimem, v němž se volby mísí s autoritářstvím, tedy s neliberální demokracií.

⁸ DAHL, R., *O demokracii : průvodce pro občany*, Portál, Praha 2001, ISBN 80-7178-422-2, s. 114-116.-11-

⁹ ZAKARIA, F., *Budoucnost svobody: Neliberální demokracie v USA i ve světě*, Academia, Praha, 2005, ISBN 80-200-1285-0, s. 109-122.

3.4 Kulturně-náboženské předpoklady vzniku demokracie

3.4.1 Vliv křesťanství na demokracii

Demokracie je typická zejména pro země s křesťanskými kořeny. V těchto zemích byly položeny základy demokracie a dále se pak více či méně úspěšně šířily do celého světa.

Symbol demokracie se nesporně staly Spojené Státy Americké, které byly a jsou považovány za kolébku současné moderní demokracie, jsou určitým vzorem pro demokracie ostatních zemí.

V současnosti už samozřejmě USA nepředstavují jedinou fungující demokracii. Moderní liberální demokracie vládou v dalších zemích jako je Francie, Velká Británie, Německo a mnoho dalších. Jistě není náhodou, že tyto státy, kde nacházíme plně fungující liberální demokracie, jsou státy s převážně křesťanskými kořeny. Jsou to země se silně křesťanskou tradicí, i když jsou v dnešní době náboženství a stát odděleny.

Ve své knize *Demokracie v Americe* píše A. de Tocqueville: „*Křesťanství, jež učinilo lidi rovnými před Bohem, nebude zajisté bránit tomu, aby vidělo všechny občany rovné před zákonem.*“¹⁰ Tocqueville pokazuje na to, že hlavní zásady demokracie vyplývají z křesťanského náboženství, a že tedy demokratická revoluce je revoluce v křesťanském světě. Píše, že „*životní podmínky jsou dnes mezi křesťany rovnější, než kdy byly v kterékoli době i v kterékoli zemi světa.*“¹¹ Podle Tocquevillo je křesťanství náboženství, které velmi přeje rovnosti životních podmínek a křesťané tuto ideu přinášejí do politického života.

„*Pokud jde o dogmata, katolicismus staví lidi všech stupňů inteligence na stejnou úroveň; ukládá stejnou víru učenci jako nevzdělanci, geniálnímu člověku právě tak jako člověku prostému; přikazuje stejné praktiky bohatému jako chudému, stíhá stejnou přísností mocného jako slabého; nesmlouvá se žádným smrtelníkem a na každého uplatňuje stejné měřítko; má rád, když všechny třídy společnosti splývají pod týž oltářem, tak jako splývají v očích Božích.*“¹²

¹⁰ TOCQUEVILLE, A., *Demokracie v Americe*, Academia, Praha, 1992, ISBN 80-200-0829-2, s. 15

¹¹ TOCQUEVILLE, A., *Demokracie v Americe*, Academia, Praha, 1992, ISBN 80-200-0829-2, s. 11

¹² TOCQUEVILLE, A., *Demokracie v Americe*, Academia, Praha, 1992, ISBN 80-200-0829-2, s. 219

3.4.2 Sekularizace státu jako podmínka vzniku demokracie

Jednou z velmi důležitých podmínek pro vznik a následné správné fungování demokracie je radikální oddělení státu, tedy věcí veřejných, a církve, která představuje věci osobní, soukromé. Tyto dvě sféry se v žádném případě nesmí prolínat, musí být striktně odděleny.

Stát, vykonavatel veřejné moci, by nijak neměl zasahovat do věcí osobních, které se týkají soukromého života každého občana. Měl by tedy spravovat pouze věci veřejné. Měl by jednat jen v zájmu veřejného blaha.

Privátní sféra je pak záležitostí každého občana. Soukromé záležitosti občanů by neměly být ničím a nikým narušovány či ovlivňovány, ať už jde o jeho osobní názory či vyznávané náboženství. Předměty, které spadají do této soukromé sféry, nesmí být předmětem oblasti veřejné, nesmí být občanům nařízeny či zakázány, pokud tím neruší ostatní občany či pokud to neodporuje zákonům platným pro všechny.

Náboženství tedy spadá do soukromé sféry. Je věcí každého občana a je jen na něm, jaké náboženství vyznává. Nemůže být ke své víře nucen, ani za ní být trestán. Stát nemůže nařídít svým občanům, jakou víru mají vyznávat. Podle J. Locka „*Veřejná moc nemůže prostřednictvím veřejného práva předepisovat víru*“ a „*Žádný člověk nemůže věřit pod nátlakem, i kdyby chtěl*“¹³, píše ve svém *Dopise o toleranci*. Moc veřejná je moc donucovací, proto se nedá aplikovat na volbu náboženství.

I A. de Tocqueville se zmiňuje o nezbytnosti oddělení státu a církve. Moc veřejná má být v rukou občanů a má tedy spadat do věcí světských, ne do věcí náboženských, duchovních. „...*Mám tedy namysli společnost, kde by všichni považovali zákon za své dílo, a proto by jej milovali a bez potíží se mu podřizovali; kde by autorita vlády byla chována v úctě jako nezbytná, nikoli jako božská, a kde by láska prokazovaná hlavě státu nebyla žádnou vášní, ale rozumným a klidným citem.*“¹⁴

3.4.2.1 Stát vs. církve

Locke definuje státní moc, jako moc veřejnou, která má za povinnost zachování tolerance a veřejného blaha. K tomu je zapotřebí, aby byly rozlišeny záležitosti veřejné a záležitosti týkající se náboženství, které mají zůstat vně mocenského působení státu.

¹³ LOCKE, J., *Dopis o toleranci*, Atlantis, Brno, 2000, ISBN 80-7108-202-3, s.48-49.

¹⁴ TOCQUEVILLE, A., *Demokracie v Americe*, Academia, Praha, 1992, ISBN 80-200-0829-2, s. 13.

Stát se nemá vměšovat do církevního života, pokud tento život nenarušuje svobodu a veřejné blaho. Státní moc nemá zakazovat církvi to, co je dovoleno občanům ve státě, a v církvi nesmí být zakázáno to, co je dovoleno ostatním občanům v jejich každodenním životě¹⁵.

Církev je svobodné společenství lidí, kteří se sami od sebe sdružili k tomu, aby uctívali Boha. Je to společenství svobodné a dobrovolné, nelze nikomu nutit, aby se stal jeho členem.

„Lidé se nerodí jako členové určité církve, jinak by náboženství spolu s pozůstalostí přecházelo podle dědického zákona z otce a jeho předků na potomky a ti by vděčili za svou víru rodičům; nic absurdnějšího si nelze představit.“¹⁶

V církvi by se nemělo dít nic, co by spadalo do věcí veřejných. V žádném případě nesmí být v církvi použito síly, násilí či jiného donucování, také by se nemělo dít nic, co by souviselo s majetkem. Tyto věci náleží moci státní, která do církevních věcí nesmí zasahovat.

Je také zapotřebí, aby existovala vzájemná tolerance mezi různými církvemi. Žádná církev by neměla mít větší pravomoci, než ostatní. Stát by pak neměl jednu církev povýšit nad druhou či zavádět státní oficiální náboženství.

Tato pravidla samozřejmě neplatí jen pro státy, kde je křesťanské náboženství dominantní, ale i pro všechna ostatní náboženství ve všech zemích, kde mají být zachovány podmínky, které si klade demokracie. V moderních liberálně-demokratických státech toto funguje, jsou to státy plně sekularizované. Stát spravuje pouze věci veřejné a nezasahuje do soukromého života občanů.

Sekularizace ovšem znamená veliký problém pro muslimské státy. Ve většině z nich stále stát a náboženství oddělené nejsou. Pokud by v těchto státech měla fungovat demokracie, bylo by zapotřebí, aby k sekularizaci došlo (viz. další kapitoly).

4. ISLÁM A MUSLIMSKÉ ZEMĚ

4.1 Specifika a problémy islámu a jeho světa

Země ovládané islámem, jedním z nejrozšířenějších náboženství, jsou naprosto odlišné od demokratického „západu“. Po dlouhou dobu se islámský svět snažil o izolaci,

¹⁵ LOCKE, J., *Dopis o toleranci*, Atlantis, Brno, 2000, ISBN 80-7108-202-3, s. 14-15.

¹⁶ LOCKE, J., *Dopis o toleranci*, Atlantis, Brno, 2000, ISBN 80-7108-202-3, s. 50

nicméně to, jak se časem ukázalo, nebylo možné. Tento fakt je nyní velmi viditelný a je pocíťován více a více kvůli existujícím sporům islámského světa a západu. Je velmi nutné vyřešit stávající problémy a otázky vyplývající z naprosté rozdílnosti těchto dvou odlišných světů. Nyní se objevují dvě důležité a významné teorie, a to Huntingtonův Střet civilizací¹⁷ a Fukuyamův Konec dějin¹⁸.

K pochopení nynějšího stavu v islámském světě je nutné zabývat se i jeho minulostí, neboť málokde na světě je současný ideologický a politický vývoj tak těsně propojen s minulostí a tradicí, jako je tomu právě v islámských zemích

Zakladatel islámu Mohamed(on sám se nepovažoval za zakladatele, ale za posla Božího slova) zastával dvě společenské funkce, které byly navzájem propojeny-funkce proroka a politického vůdce(na rozdíl od západního světa, kde tyto role byly odděleny, i když bylo křesťanství přijato jako státní náboženství). Proto je třeba již zde hledat kořeny pozdějšího problému vztahu státu a náboženství, který dosud nebyl spolehlivě vyřešen¹⁹.

Důležitým znakem a zároveň velkým problémem islámského světa je to, že není odděleno soukromé od veřejného. Život lidí je naprosto spjat s náboženstvím a jeho hlavní knihou Koránem, která je ale zároveň jakousi ústavou, tudíž řídí život jak veřejný, tak soukromý. V žádném jiném náboženském systému nenalezneme takové propojení práva, etiky, kultury, ideologicko-politických postojů, jako právě v islámu.

Problémem ovšem je neměnnost tohoto náboženství. Od svého vzniku až doposud je stále stejné, nezměněné, téměř vůbec nepřizpůsobené době a jejím měnícím se potřebám. Tato neměnnost je logická-Korán představuje slovo boží a do toho nelze zasahovat nebo ho měnit či přizpůsobovat požadavkům moderní společnosti.

Korán 18/26:

*„Sděľuj tedy to, co ti bylo vnuknuto z Knihy Pána tvého; a není nikoho, kdo by mohl změnit slovo Jeho, a nenalezneš kromě Něho útočiště žádného“.*²⁰

¹⁷ HUNTINGTON, S., *Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*, Rybka Publishers, Praha, 2001, ISBN 80-86182-49-5, 447 s.

¹⁸ FUKUYAMA, F., *Konec dějin a poslední člověk*, Rybka Publishers, Praha, 2002, ISBN 80-86182-27-4, 379 s.

¹⁹ MUZIKÁŘ, J. A KOL., *Islám v politice*, Nakladatelství Svoboda, Praha, 1987, s. 6-7

²⁰ KORÁN, překlad I. Hrbka, Academia, Praha, 2000, ISBN 80-200-0246-4

Z tohoto pak vyplývá mnoho skutečností, jako například existující spory mezi Šiity a Sunnity (tyto spory jsou vedeny od smrti Mohameda a týkají se uznání jeho nástupce. Podle Sunnitů, kteří tvoří většinu muslimů, byl nástupce Abú Bakr, Prorokův přítel a tchán, ovšem Šiité toto neuznávali a jako nástupce označili Alího, který byl Mohamedův nejbližší příbuzný, bratranec a zeť, manžel Mohamedovy dcery Fátimy²¹. Jsou to tedy spory trvající již staletí, i přesto jsou ale stále aktuální), nebo problém se sekularizací muslimského státu, což je jedna z nezbytných podmínek fungující demokracie (ve své podstatě je islám jak náboženství, tak stát²²).

Když porovnáme tento strnulý těžko se měnící islámský svět s pružným a dravým demokratickým západním světem, je zřejmé, že to jsou dvě naprosto odlišné společnosti, dvě naprosto odlišné vize světa. V muslimských státech proběhly pokusy o reformy, přijetí západních ideologií, dokonce i o sekularizaci (viz. např. Turecko), ale otázkou je, do jaké míry a jestli vůbec toto vše bylo úspěšné a správné, nebo zda-li to jen přineslo chaos, nepokoje a další problémy těmto státům.

4. 2 Reakce muslimských zemí na západ

I když se muslimské země po určitou dobu snažily izolovat od okolního světa, ukázalo se, že to nebylo možné. Kolonialisace většiny muslimských zemí v 19. a počínajícím 20. století vedla k přejímání západních ideologií, k modernizaci, také k pokusům o sekularizaci státu. Poprvé se svět islámu setkal s novými pojmy jako národ, revoluce, demokracie, republika nebo parlament. Období vzkvétajícího islámu bylo dávno pryč a nastala jeho stagnace. To vedlo muslimské vzdělance pozorující dynamický západ k úvahám o jejích příčinách. Mnozí viděli hlavní důvod v tom, že se muslimové vzdálili od své pravé víry a neřídili se jí tak, jak jim přikazuje Korán. Modernizace s sebou totiž přinesla i snížení významu starých náboženských elit a úpadek náboženství jako takového.

Reakcí na tento úpadek pak byly hlasy požadující oprostění se od západních ideologií a přimknutí k islámským hodnotám. Ve všech muslimských zemích se postupně formovala islámská hnutí, která požadovala navrácení se k původnímu „čistému“ islámu a jeho ideálům. Elita muslimských vzdělců, která přicházela stále

²¹ KROPÁČEL, L., *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 2006, ISBN 80-7021-821-5, s. 25-26

²² KROPÁČEK, L., *Islám a západ : historická paměť a současná krize*, Vyšehrad, Praha, 2002, ISBN 80-7021-540-2, s. 83

častěji do styku s evropským moderním myšlením, si uvědomovala povrchnost oficiálního islámu a jeho odtrženost od každodenního života věřících. Tuto prohlubující se propast mezi islámem a reálným životem měl vyřešit „návrat ke zdrojům“. Byla to snaha vrátit islámu jeho původní podobu a prestiž, čímž měl posloužit jako obrana proti tlaku západu²³.

Islámská revoluce triumfovala v Íránu v roce 1979 (byla přijata ústava, která vyjadřovala Chomejního koncepci *Velájat-e-faquiéh*-vláda duchovního. Během 80. let se pak v Íránu prosadil a upevnil tento teokratický model šiitského islámského státu²⁴), což vyvolalo zájem západu, který to společně s dalšími událostmi vnímal jako hrozbu či jako nový faktor světové politiky²⁵.

Zatímco na počátku 20. století se vládní režimy muslimských zemí pod vlivem západních států postupně snažily sekularizovat a modernizovat, od 70. let 20. století sílily snahy o reislamizaci. Zazněla varování o morálním rozkladu na západě, jehož příčina byla viděna v demokracii²⁶. Přesto, že modernost je na západě považována za pozitivum, v arabském světě znamenala pouze neúspěchy. Ať už to byl socialismus, sekularismus nebo nacionalismus, všechny pokusy se nakonec nezdařily. Tyto neúspěchy jsou spojovány s neúspěchem západního modelu²⁷. Obhájci islamismu a návratu k božímu zákonu šaríi přicházejí proto s návrhem postupovat obráceně, tedy ne modernizovat islám, ale islamizovat modernizaci²⁸.

Imám Chomejní píše, že „*Po staletí se snaží agenti kolonialismu a výchovné propagandistické a politické instituce závislých a protinárodních vlád zkažit vědomí a morálku lidu.*“²⁹ Mluví o stopách myšlenkové a morální zkaženosti, která přichází ze západu.

Podle Bin Ládina problém spočívá v tom, že arabské režimy nejsou dostatečně islámské a spravedlnosti muslimové dosáhnou jedině návratem k islámu. Demokracie je pak pouze západní vynález, který vede jen ke zkaženosti. Bin Ládin a další se snaží

²³ MENDEL, M., *S puškou a Koránem*, Orientální ústav Akademie věd České republiky, Praha, 2008, ISBN 80-85425-63-5, s.46

²⁴ GOMBÁR, E., *Dramatický pŕlhměsí: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace*, Karolinum, Praha, 2001, ISBN 80-246-0370-5, s. 122

²⁵ KROPÁČEK, L., *Islám a západ, historická paměť a současná krize*, Vyšehrad, Praha, 2002, ISBN 80-7021-540-2, s. 81

²⁶ FIALA, P., HANUŠ, J., VYBÍRAL, J., *Autorita v abrahámských náboženstvích : náboženské a politické aspekty autority v judaismu, křesťanství a islámu*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2004, ISBN 80-7325-052-7, s. 102-103

²⁷ ZAKARIA, F., *Budoucnost svobody*, Academia, Praha, 2005, ISBN 80-200-1285-0, s. 173

²⁸ MÜLLER, Z., *Islám : historie a současnost*, NS Svoboda, Praha, 1997, ISBN 80-205-0534-2, s. 142

²⁹ IMÁM CHOMEJNÍ, *Islámská vláda, velájat-e faqiéh*, Institut pro uspořádnání a vydávání děl imáma Chomejního, Tehrán, Íránská islámská republika, 2004, ISBN 964-335-699-X, s. 129

svrhnout režimy v arabském světě a nahradit je společností založenou na přísných islámských zásadách a na uplatňování islámského práva šaría.³⁰

Saúdský korunní princ a později král Fajsál v 60. letech také projevil úsilí o islámskou jednotu a vytyčil proti Násirovu sekulárnímu nacionalismu důraz na sjednocení islámské obce. Jeho projekt se realizoval ustavením Muslimské světové ligy. Proti tomu se Násir tvrdě postavil, ale po porážce v roce 1967 se jeho odpor zlomil. V září 1969 se sešel 1. islámský summit, v květnu 1971 pak bylo formálně vyhlášeno ustavení Organizace islámské konference(OIK), která se brzy stala významnou mezinárodní organizací a zároveň, jelikož islám nezná zvláštní církevní společenství, nejvyšším autoritativním fórem islámského světa. OIK podle své Charty z roku 1972 usiluje o posilování islámské solidarity a všestranní spolupráce a podporuje mezinárodní mír. Hlásí se i k principům Charty OSN. Nejde tedy o konkurenční model nadnárodní integrace, který by byl nesnášenlivý vůči jiným. Ve vztazích OIK k vnějšímu světu se projevuje snaha o spolupráci a dialog, který se ale soustřeďuje jen na malý počet témat³¹.

Reakce muslimských zemí na západ a jeho ideologie nemusí být vždy negativní a odmítavé. Objevují se i diskuse o potřebě demokratizovat muslimskou společnost. Ukotvení demokracie v koránském pojmu by usnadnilo její přijetí prostými věřícími, kteří se obávají bezbožného západu. Autorita založená na širokou občanskou veřejnost by ovšem měla respektovat obecný rámec právních a mravních norem stanovených Koránem, jehož exegeze by tedy měla být v duchu tolerance a humanity, což znamená velký úkol pro duchovenstvo, intelektuály a politiky³².

4.2.1 Islámský fundamentalismus

V období vzestupu náboženství v muslimských zemích ze začal formovat islámský fundamentalismus. Původním fundamentalistou byl pákistánský učenec Abú 'l-A'lá Mawdúdí. Jeho současníkem a obdivovatelem a také členem Muslimského bratrstva byl Sajjid Quatb, který byl společně s dalšími uvězněn Násirem, který proti Muslimskému bratrstvu tvrdě zasáhl. Quatb ve vězení napsal knihu *Ukazatele na cestě*,

³⁰ ZAKARIA, F., *Budoucnost svobody*, Academia, Praha, 2005, ISBN 80-200-1285-0, s.151

³¹ KROPÁČEK, L., *Blízký východ na přelomu tisíciletí : dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*, Vyšehrad, Praha, 1999, ISBN 80-7021-298-5, s. 244-246

³² FIALA P., HANUŠ J., VYBÍRAL, J., *Autorita v abrahámských náboženstvích : náboženské a politické aspekty autority v judaismu, křesťanství a islámu*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2004, ISBN 80-7325-025-7, s.103

ve které lze najít počátky islámského fundamentalismu. Násir je obviňován, že není pravým zbožným muslimem a jeho režim není ve shodě s islámem, stejně jako žádný jiný arabský režim. Quatb chtěl politiku založenou na přísných islámských principech.

S přibývajícými problémy přitažlivost islámského fundamentalismu rostla. V nejisté době dával lidem jistotu a oporu, kterou žádný režim nedával. Fundamentalistické organizace, jako Muslimské bratrstvo, Hamás či Hizballád, se díky selhání politických institucí staly velmi úspěšnými.

Velkým a důležitým impulsem pro fundamentalismus byla revoluce v Íránu v roce 1979 a následné nastolení vlády ajatolláha Chomejního, který(a nejen on) využíval islámu jako politického nástroje. Učil muslimy hněvivému, asketickému, ale čistému islámu, nenávisti k západu, který ztotožňoval se zlem a hlásal, že s nevěřícími je třeba bojovat. Tyto teorie se šířily po celém arabském světě a oslovovaly zejména gramotné vrstvy obyvatel, které jako osvobození z dezorientace přijímaly nový a pravdivý islám.

Chomejní nacházel oporu pro své učení přímo v Koránu, který obsahuje mnoho veršů nabádajících k boji s nevěřícími(nevěřícími se rozumí nemuslimové).

Korán 9/124

Vy, kteří věříte! Bojujte proti těm z nevěřících, kteří jsou poblíže! Necht' ve vás naleznou tvrdost a vězte, že Bůh je na straně bohabojných.

Korán 9/74

*Proroku, bojuj usilovně proti nevěřícím a pokrytcům a buď přísný na ně! Útočištěm jejich bude peklo, a jak hnusný je to cíl konečný!*³³

Fundamentalističtí myslitelé, jako Abú'l-A'lá Mawdúdí, Quatb a jeho následovníci, mají dnes velkou autoritu a stále vynášejí soudy o „zlých“ a „dobrých“. Počet islámských fundamentalistů stále roste díky „vyvážení“ fundamentalismu do světa³⁴.

³³ KORÁN, překlad I. Hrbka, Academia, Praha, 2000, ISBN 80-200-0246-4

³⁴ ZAKARIA, F., *Budoucnost svobody : neliberální demokracie v USA i ve světě*, Academia, Praha, 2005, ISBN 80-200-1285-0, s. 175-181

4. 3. Islámské právo

Šaría, zvykové právo pro islám velmi charakteristické, ztělesňuje v jeho struktuře souhrn Božského řádu a přikázání lidstvu, morální zákon, který nelze měnit. Stejně jako Korán je toto náboženské právo chápáno věčné, nestvořené. Právní systém zahrnuje celou dogmatiku do zákonné povinnosti víry, což je první z pěti pilířů islámu. Obsahuje celou oblast vztahů člověka k Bohu, i k druhým lidem a prostupuje celý způsob života³⁵.

„Zákony šaríy obsahují různé zákony a přikázání, jež tvoří komplexní společenský systém. V tomto právním systému je zahrnuto vše, co lidstvo potřebuje: počínaje tím, jak jednat se sousedy, potomky, pokoleními, příbuznými, spoluobčany, od soukromých záležitostí a sňatku až po přikázání ohledně války a míru, vztazích k ostatním národům, od trestních zákonů po obchodní, průmyslové a zemědělské právo. Existují zákony pro dobu předmanželskou a pro stadium zárodku, co má člověk jíst v době těhotenství, jaké povinnosti mají rodiče v době kojení, jak se má dítě vychovávat a jaké mají být vztahy mezi manžely a dětmi. Pro všechna tato období existují zákony a přikázání určená k výchově člověka. Korán a sunna obsahují všechny příkazy a nařízení, jež potřebuje lidstvo k blahu a dokonalosti.“³⁶

Vědní obor zabývající se šarií se nazývá *fiqh* (poznání, uvědomění). Právníci *fuqahá* (sg. *faqíh*) vykládají a třídí soustavu Božího zákona na základě čtyř zdrojů: Korán, sunna, analogie (*qijás*) a souhlasný názor autorit (*idžmá*)³⁷. Pojem *fiqh* později nabyl i širšího významu náboženské vědy a dodnes si uchovává svou vlastní, jen málo proměnlivou tvář.

Fiqh vymezil přesně práva a míru odpovědnosti různých kategorií osob a velmi podrobně klasifikoval veškeré činy, úkony i věci z nábožensko-morálního a právního hlediska.

V preambulích ústav muslimských států je vždy obsažena zmínka o tom, že zákony státu respektují šarií. Podle stupně sekularizace je pak šaría uváděna jako hlavní zdroj, nebo jako jeden ze zdrojů legislativy³⁸.

³⁵ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 2006, ISBN 80-7021-821-5, s. 117

³⁶ IMÁM CHOMEJNÍ, *Islámská vláda, Velájat-e faqíh*, Institut pro uspořádání a vydávání děl imáma Chomejního, Tehrán, Íránská islámská republika, 2004, ISBN 964-335-699-X, s.40-41

³⁷ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 2006, ISBN 80-7021-821-5, s. 118

³⁸ KROPÁČEK, L., *Blízký východ na přelomu tisíciletí : dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*, Vyšehrad, Praha, 1999, ISBN: 80-7021-298-5, s. 164

4. 3. 1. Islámské právo vs. západ

Islámské právo je naprosto odlišné od všech právních systémů vyspělých západních demokratických zemí. Je to právo založené na zvycích, na tradici a je podřízené náboženství. Ovšem čelí velkému konfliktu se západními zeměmi, které mluví o porušování lidských práv v muslimských zemích, které je v islámském právu zakotveno, dále o nerovnosti, která je pro západ nepřijatelná, problém je také velká spjatost s islámem či tresty typu „oko za oko, zub za zub“ či ukamenování.

Korán: 2/178:

Vám, kteří věříte, jest předepsán zákon krevní msty za zabití: svobodný muž za svobodného muže, otrok za otroka, žena za ženu.³⁹

I zde je důležité si uvědomit, že toto právo je po staletí své existence stále stejné a neměnné. Jak byly jeho zásady formulovány na počátku, takové jsou dodnes. To znamená, že se toto právo nepřizpůsobuje potřebám moderní společnosti. Jeho hlavním zdrojem je náboženství, tedy Korán a sunna.

Podle rozsahu právních způsobilostí se rozlišují tři kategorie: svobodní muslimové, otroci a jinověrci. Plnoprávný je pouze muslim, který je dospělý a duševně zdravý. Svobodná žena muslimka stojí ovšem o něco níže, než plnoprávný muž. K některým úkonům není oprávněna. Při svědectví, výkupném k krevní msty či dědictví se žena počítá jako polovina muže. Svědecké výpovědi dvou žen mají tedy stejnou platnost jako svědectví jednoho muže. V manželství má žena také méně práv, manžel ji může trestat

Otroci jsou svobodným rovni pouze nábožensky. V nové době bylo otroctví postupně zrušeno (v Tunisu například již v roce 1846, v Saúdské Arábii až po roce 1960).

Co se týče jinověrců, doposud platí, že křesťan nebo žid nemůže dědit po muslimovi nebo naopak, nepřipouští se sňatek muslimky s jinověrcem, atd.⁴⁰

Západní demokratické země jsou samozřejmě těmito skutečnostmi znepokojeny. Pokud by měla společnost v muslimských zemích fungovat na principech demokracie,

³⁹ KORÁN, překlad I. Hrbka, Academia, Praha, 2000, ISBN 80-200-0246-4

⁴⁰ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 2006, ISBN 80-2071-821-5, s. 123-124

rozhodně by musela přijmout jiný právní systém, než je šaría. Ta je s demokracií v přímém rozporu. V dnešní době nelze aplikovat právo, které ve své původní podobě přetrvává po staletí a bylo vytvořeno ve společnosti značně odlišné do té dnešní.

4. 4. Lidská práva a islám

Problematika lidských práv patří v mezi-kulturní či mezi-náboženské diskusi k nejcitlivějším tématům. Islám pohlíží na lidská práva jako na zjevené zákony, které lidem propůjčil Stvořitel a které nelze svévolně měnit. Principy garantované islámem zůstávají nedotknutelné a neměnné⁴¹.

Organizace spojených národů přijala 10. prosince 1948 Všeobecnou deklaraci lidských práv. Muslimské státy proti jejímu znění ale měly jisté výhrady. Týkaly se článku 16, který hovoří o svobodě volby partnera, jelikož islámské právo zakazuje ženám vdát se za nemuslima, a článku 17, ve kterém je člověku přiznáno právo na vlastnictví, neboť podle islámské představy náleží absolutní vlastnické právo jen Bohu. Formulace článku 18 byla pro muslimy také nepřijatelná. Deklaruje se v něm svoboda svědomí a právo občana měnit náboženské vyznání. Podle islámského práva je sice možné přestoupit z jiného náboženství na islám, nikoliv však obráceně. Takový postup je kvalifikován jako odpadlictví a za to je podle islámu nejvyšší trest-smrt odpadlíka⁴².

Rozpor mezi Všeobecnou deklarací lidských práv a islámem, resp. Koránem, je možné názorně dokázat na následujících několika příkladech:

Všeobecná deklarace lidských práv, článek 1:

Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovní co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství“.

Všeobecná deklarace lidských práv, článek 2:

(1) Každý má všechna práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství,

⁴¹ *Lidská práva v islámu*, překlad R. Hýska, Islámská nadace v Praze, Praha, 2006, ISBN 80-903196-2-9, s. 5.

⁴² MÜLLER, Z., *Islám : historie a současnost*, NS Svoboda, Praha, 1997, ISBN 80-205-0534-2, s. 106

politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.

(2) Žádný rozdíl nebude dále činěn z důvodu politického, právního nebo mezinárodního postavení země nebo území, k nimž určitá osoba přísluší, ať jde o zemi nebo území nezávislé nebo pod poručenstvím, nesamosprávné nebo podrobené jakémukoli jinému omezení suverenity.⁴³

X

Korán 4/144:

Vy, kteří věříte! Neberte si nevěřící za přátele místo věřících! Chcete snad proti sobě dát Bohu oprávnění zjevné?

Korán 9/29:

Bojujte proti těm, kdož nevěří v Boha a v den poslední a nezakazují to, co zakázal Bůh a Jeho posel, a kteří neuctívají náboženství pravdy, z těch, kterým se dostalo Písma – dokud nedají poplatek přímo vlastní rukou, jsouce poníženi.

Korán 4/34:

Muži zaujímají postavení nad ženami proto, že Bůh dal přednost jednomu z vás před druhými, a proto, že muži dávají z majetků svých (ženám). A ctnostné ženy jsou pokorně oddány a střeží skryté kvůli tomu, co Bůh nařídil střežit. A ty, jejichž neposlušnosti se obáváte, varujte a vykažte jim místa na spaní a bijte je! Jestliže vás jsou však poslušny, nevyhledávejte proti nim důvody! A Bůh věru je vznešený, veliký.⁴⁴

Z těchto příkladů je vidět, že v Koránu je jasně zakotvena nerovnost mezi lidmi (např. muži x ženy, muslimové x jinověrci, atd.), a to i přesto, že Prorok Mohamed řekl, že „*spravedlnost je pokrevní sestra islámu*“⁴⁵. V určitých částech je povoleno či dokonce nakázáno násilí a je možné najít ještě mnoho dalších věcí, které porušují lidská

⁴³ VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV [online], dostupná z WWW: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>>

⁴⁴ KORÁN, překlad I. Hrbka, Academia, Praha, 2000, ISBN 80-200-0246-4

⁴⁵ HÜBSCH, H., *Fanatičtí bojovníci ve jménu Alláha*, Naše vojsko, Praha, 2002, ISBN 80-206-0609-2, s. 109

práva a které jsou v rozporu se západními hodnotami a demokracií. V muslimských zemích jsou uznávána pouze taková lidská práva, která jsou v souladu se šariíou a neodporují jí. Muslimské země vnímají všeobecné pojetí lidských práv jako jednostranný produkt, který vychází pouze ze západní kultury a jejího individualismu⁴⁶.

Islámská evropská rada vyhlásila v roce 1981 v Paříži *Všeobecnou islámskou deklaraci lidských práv*, která získala široký ohlas. Na jiném znění podobné deklarace se shodlo zasedání Organizace islámské konference(OIK) v Káhiře v roce 1990. V obou textech je snaha přizpůsobit principy Všeobecné deklarace lidských práv islámskému pojetí, tedy aby nic nebylo v rozporu se šariíou. V anglickém či francouzském textu byly ale používány jiné výrazy, než v textu arabském. V evropských verzích se píše o „člověku“ a „zákonu“, zatímco arabské znění používá výrazy jako „muslim“ a „šariá“.

Obě Islámské deklarace se vyhýbají sporným tématům. Co se týče otázek plné náboženské svobody, omezují se na výroky vztahující se pouze k jinověrcům žijícím v zemích s muslimskou většinou, dále nepřipouštějí možnost konverze muslimů nebo možnost sňatku muslimky s jinověrcem⁴⁷.

4. 5. Sekularizace muslimského státu

Sekularizace, tedy oddělení státu a církve, je jedna z důležitých podmínek pro fungování demokracie. Západ stále kritizuje muslimské země, že nejsou sekulární a náboženství a stát jsou propojeny, náboženství zasahuje do politiky a politika zas do soukromého života občanů. Ve společenském prostředí, kde morálku veřejnou i soukromou určuje islám, se teorie i praxe zesvětšování veřejné a politické scény pokládají za cizorodé prvky. Kvůli modernizaci, která proniká do muslimského světa, jistý proces oslabování vlivu náboženství započal, nicméně muslimové nadále tvrdí, že princip světskosti se jich netýká.

Na západě byla sekularizace nepopiratelným procesem moderních dějin a souvisela s tím, že země, které poháněly vpřed západní modernizaci, přijaly zásady přirozeného práva a jejich univerzální platnost. Toto právo vychází ze zásady, že nejvyšším zákonodárcem pozemského světa je člověk, lid nebo lidská společnost, a

⁴⁶ KROPÁČEK, L., *Blízký východ na přelomu tisíciletí : dynamika přeměn muslimského susedství Evropy*, Vyšehrad, Praha, 1999, ISBN 80-7021-298-5, s. 124

⁴⁷ KROPÁČEK, L., *Blízký východ na přelomu tisíciletí : dynamika přeměn muslimského susedství Evropy*, Vyšehrad, Praha, 1999, ISBN 80-7021-298-5, s. 167-169

nikoliv král z boží milosti nebo dokonce sám Bůh. Z tohoto důvodu bylo náboženské právo nejprve vytlačeno do sféry soukromé a poté bylo z pozemského práva odstraněno úplně. K tomuto muslimské společnosti (např. Írán) většinou vyjadřují odmítavý postoj⁴⁸.

Mezi muslimy se ovšem najdou i zastánci sekularismu, což proti sobě staví muslimské země. Soupeří mezi sebou tábory modernistů a tradicionalistů, zastánci sekularismu se dohadují s propagátory islamismu.

Jako zastánce sekularizace lze uvést například Egyptana Alí Abd ar-Ráziqa (1888-1966), který tvrdil, že Mohamed byl pouze prorokem a že jeho výroky neměly politické zaměření. Poukazoval na omyl, kterého se dopouštějí muslimové, když si představují, že chalífát byl náboženským úřadem, který dával těm, kteří ho vykonávali moc a význam božího proroka. Upozorňoval také na to, že vládcí využívají tento omyl, aby si udrželi své pozice⁴⁹.

Diskuse o sekularizaci, lidských právech, vztahu islámu k demokracii, k ženám, k moderní vědě a technice, k západu a západní společnosti, muslimy názorově rozděluje

Pokud by muslimské státy chtěly dosáhnout sekularizace, byl by to jistě velmi nelehký úkol. Za předpokladu, že islám je, podle formule tří „D“-dín, dunjá, dawla (náboženství, svět, stát)-současně zákon, morálka, životní styl a kultura⁵⁰, sekularizace muslimského státu by byla téměř nemožná, protože, jak již bylo zmíněno, slovo Boží, které je zapsáno v Koránu, je člověkem nezměnitelné.

Korán 4/130

A Bohu náleží vše, co na nebesích je i na zemi. A věru jsme přikázali těm, jimž dostalo se Písma před vámi, i vám samým, aby jste byli bohabojní. Však budete-li nevěřící-vždyť Bohu náleží, co na nebesích je i na zemi, a Bůh soběstačný je i chvályhodný.

Korán 9/117

Bohu náleží království na nebesích i na zemi, On život i smrt dává; a nemáte vedle Boha ochránce ani pomocníka žádného⁵¹.

⁴⁸ MÜLLER, Z., *Islám : historie a současnost*, NS Svoboda, Praha, 1997, ISBN 80-205-0534-2, s. 105-108

⁴⁹ MUZIKÁŘ, J. a kol., *Islám a současnost*, Academia, Praha, 1985, s. 31

⁵⁰ MÜLLER, Z., *Islám : historie a současnost*, NS Svoboda, Praha, 1997, ISBN 80-205-0534-2, s. 37

⁵¹ KORÁN, překlad I. Hrbka, Academia, Praha, 2000, ISBN 80-200-0246-4

Sekularismus bývá vnímán jako rys západoevropské civilizace vyplývající z jejího historického kontextu. Islámský svět ovšem tento historický kontext nemá. Události, které měly na západní sekularismus vliv, se v islámském světě, který byl poměrně izolován, neuskutečnily. Sekularismus je v muslimských zemích vnímán jako nepůvodní, importovaný a není vnímán jako pozitivní. Postrádá oporu v domácích společenských vrstvách⁵².

Sekularizace předpokládá, že se jasně oddělí stát a církve a vzájemně do svých oblastí nezasahují. V západních zemích, kde toto proběhlo, vždy vedle sebe existovali panovník a církve se svojí hierarchií. Problém islámu je, že žádnou hierarchii, od které by se lidé chtěli osvobodit, nemá (výjimkou je Írán, šiitská tradice, která tam převládá, má svůj klér, který se po Chomejního revoluci velmi rozšířil a vytvořil se hierarchický systém). Nemá žádného papeže ani biskupa, který by vykládal dekrety a interpretoval náboženské texty (což znamená nejednotnost výkladu, každý si de facto může vyložit islámské texty odlišně) a proti kterému by se lidé mohli bouřit. Mešita je v islámu pouze místem k modlitbě, není to teologická instituce, jakou je církev. Ten, kdo vede společnou modlitbu, je často ve shromáždění věřících prostě jen ten, kdo ji nejlépe zná. Neexistují tedy vedle sebe dvě instituce-církev, stát, ale pouze jedna, která je neoddělitelnou kombinací obou. Problém oddělení těchto dvou institucí se v islámském světě tedy nikdy neobjevil. I v tom by spočívala obtížnost uskutečnění sekularizace muslimských států⁵³.

4. 5. 1. Příklad Turecka

Turecko je jednou ze zemí, kde byl islám státním náboženstvím a toto náboženství pak bylo odděleno od státu, tedy proběhla sekularizace. Po rozpadu Osmanské říše se v Turecku objevila velmi významná osobnost-Mustafa Kemal, označován jménem Atatürk, otec Turků. Tento voják a politik přišel s programem vybudování moderního státu. Pomocí autoritativních příkazů rušil instituce, které pokládal za zastaralé a inicioval vznik institucí nových, které odpovídaly evropským standardům. Tímto položil základní kameny moderního státu. Po vyhlášení republiky v roce 1923 zrušil chalífát, postupně vytlačoval a zakazoval vše náboženské, co

⁵² MENDEL, M., *S puškou a Koránem*, Orientální ústav Akademie věd České republiky, Praha, 2008, ISBN 80-85425-63-5, s. 54-55

⁵³ ZAKARIA, F., *Budoucnost svobody : neliberální demokracie v USA i ve světě*, Academia, Praha, 2006, ISBN 800-200-1285-0, s. 182-183

pokládal za zpátečnické, inicioval vznik nové legislativy podle evropských vzorů. Nová zákonná nařízení zrušila polygamiu, harémy, nošení závoje, nerovné postavení žen v dědickém právu, právo mužů zapudit manželku a dávají ženám právo volit a být voleny. Muži museli přijmout západní způsob oblékání. Arabské písmo se přestalo používat, bylo nahrazeno latinkou a turečtina se modernizovala. Hlavní město se přestěhovalo z Istanbulu do Ankary⁵⁴. Také praxe oddělení pohlaví ve školách a na pracovištích skončila. Atatürk prohlásil, že: „*Pokud modernizujeme jen polovinu populace, nedoženeme moderní svět*“⁵⁵.

Kemalismus měl tedy veliký úspěch a Turecko se stalo moderním, sice ne standardním demokratickým, ale přesto sekulárním státem, je členem NATO a uchází se o členství v Evropské unii, o které po žádalo v roce 1959 v touze upevnit své postavení na západě. V roce 1999 bylo Turecko přijato jako oficiální kandidát na členství v Evropské unii. Od té doby probíhá snaha udělat všechny změny, které jsou potřebí k tomu, aby byly splněny evropské požadavky. Byl zrušen trest smrti, proběhla reforma soudnictví, byl přijat nový trestní zákoník a zavedena přísnější ochrana lidských práv. Většina reforem proběhla pod vedením Strany spravedlnosti a rozvoje.⁵⁶

Jako problém Turecka bývá vnímáno postavení armády, které vyplývá již z vytvoření Turecké republiky. Revoluční skupina Mustafy Kemala vzešla z armády a armáda byla jedinou složkou společnosti, která dokázala jednat a získat moc. Podle tureckých tradic je armáda pevně spjata se státem. Kemal označoval armádu za inteligenci národa a ona sama se považuje za ochránce šesti šípů kemalismu (republikanismus, nacionalismus, statismus, populismus, sekularismus, revolucionismus). Z postavení armády také vyplývá charakter demokracie v Turecku. Armáda respektuje legitimnost demokratické a civilní moci a musí dbát na udržení politiky v mezích kemalismu, její povinností je bránit jednotu státu a sekularismus. Hlavním nebezpečím je narušení jednoty státu a v takovémto případě má armáda podle článku 35 vojenského řádu právo zasáhnout do politiky⁵⁷.

⁵⁴ MÜLLER, Z., *Islám : historie a současnost*, NS Svoboda, Praha, 1997, ISBN 80-205-0534-2, s. 109

⁵⁵ ALBRIGHT, M., *Mocní a všemohoucí : úvahy o Bohu, Americe a mezinárodních vztazích*, Práh, Praha, 2006, ISBN 80-7252-151-9, s. 245

⁵⁶ ALBRIGHT, M., *Mocní a všemohoucí : úvahy o Bohu, Americe a mezinárodních vztazích*, Práh, Praha, 2006, ISBN 80-7252-151-9, s. 245-246

⁵⁷ KUČERA, T., *Stav demokracie v Turecku*, Czech-Slovak Political Science Students' Union [online]. 2007 [cit. 2009-04-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.cpsu.org/view.php?cisloclanku=2007052801>>.

Armáda má v Turecku tedy poměrně silné postavení(i před několik pokusů pozici armády oslabit), které má mimo jiné zabránit radikálním islámským skupinám dostat se k moci a tím ohrozit demokratický sekulární charakter Turecka.

4. 5. 2. Další pokusy o sekularizaci

Pokusy o sekularizaci státu proběhly také v jiných muslimských zemích. V šiitském Íránu, kde bylo naprosto odlišné prostředí a podmínky, než v Turecku, Rezá Chán, původně velitel kozáků a později zakladatel dynastie Pahlaví, měl v úmyslu po vzoru Atatürka vytvořit republiku. Svedl obdobný boj s představiteli islámu a s náboženskými institucemi, aby se jeho země dostala na cestu modernizace. Avšak ani on, ani jeho syn Muhammad Rezá nakonec nedokázal prosadit odloučení státu a islámu a snažení bylo ukončeno islámskou revolucí v roce 1979⁵⁸.

Snahy oddělit náboženství od veřejného života proběhly svého času i v jižním Jemenu. V 70. letech 20. století zde existovala Jemenská lidová demokratická republika a platila zde norma propagující ideovou vazbu režimu na ideologii marxismu-leninismu a vylučující náboženství z veřejného a politického života. V druhé polovině 80. let se ukázalo, že tento přístup postrádá oporu uvnitř země a že bez vnější pomoci ze strany SSSR a zemí východního bloku se tento pokus nevydaří.

Sýrie a Irák se také do určité míry na čas uchýlili k laicizaci, z jejich ústav ovšem nikdy nezmizel článek deklarující islám jako státní náboženství⁵⁹.

4. 6. Formy vlády v muslimských zemích

Politické systémy naprosté většiny dnešních muslimských států svědčí o pevných kořenech staré tradice. K jejich rysům patří silné postavení hlavy státu, snahy o náboženskou legitimizaci moci a poměrně slabý parlament. V posledních letech se v několika státech projevila tendence stárnoucích prezidentů zajistit nástupnictví vlastnímu synovi⁶⁰.

⁵⁸ MÜLLER, Z., *Islám : historie a současnost*, NS Svoboda, Praha, 1997, ISBN 80-205-0534-2, s. 110

⁵⁹ MÜLLER, Z., *Islám : historie a současnost*, NS Svoboda, Praha, 1997, ISBN 80-205-0534-2, s. 111

⁶⁰ FIALA, P., HANUŠ, J., VYBÍRAL, J., *Autorita v abrahámských náboženstvích : náboženské a politické aspekty autority v judaismu, křesťanství a islámu*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2004, ISBN 80-7325-052-7, s. 99

Vznik politické teorie, ze které čerpá islámské moderní myšlení, je spjat s vývojem *ummy*-obce věřících. Korán obsahuje verše, které se bezprostředně týkají představ o fungování obce nebo mají právní charakter. Základní myšlenka je taková, že moc nad *ummou* patří Bohu, který ji deleguje na chalífu, který je Prorokovým zástupcem. Jeho povinností je uplatňovat a rozvíjet šariú. V ideálně fungující společnosti by měla být harmonie mezi politickou a duchovní stránkou moci. V politickém smyslu slova ji představuje chalífa, v duchovním imám. Obě roviny moci by v sobě měl spojit jediný vládce. Exekutiva by se měla opírat o legislativu, která vychází ze šariy. Exekutiva a legislativa by měly tvořit jeden celek. Schéma ideálního islámského státu je tedy vlastně čistou teokracií. Muslimové se sice mají podřítit vládci-chalífovi, ale pouze v tom případě, že se jeho výkonný moc řídí legislativou-šariú. Není-li tomu tak, může být takovému vládci vyslovena nedůvěra, dokonce je možné ho i svrhnout ve jménu udržení ideálu obce a státu⁶¹

Legitimita státu měla mít v tradičním islámském pojetí vedle jasného obsahu i náležitosti formální, univerzálnost. Reálný, územně vymezený stát byl vnímán jako skutečnost nižšího řádu. Až do 19. století nebyla suverenita vymezována teritoriálně. Dát panovníkovi teritoriální titul pro něj znamenalo ponížení, stejně to platilo o národnostním určení-hovořit například o tureckém sultánovi bylo nežádoucí. Vládcům se sami označovali za panovníky islámu nebo muslimského lidu. Politická suverenita tedy nebyla určována ani územně, ani etnicky či jazykově, ale nábožensky.

Od 19. století sílil vliv západu a sílilo také vědomí o národní identitě. Po rozpadu Osmanské říše pak vznikaly územně vymezené národní státy⁶². To vždy kritizovali panislamisté vyzdvihující univerzálnost a internacionálnost (např. „Muslimské bratrstvo“, náboženská organizace, jejíž zakladatel Hasan al-Banná zamýšlel sjednotit muslimské národy do tzv. Organizace islámských národů. Vycházel z přesvědčení, že muslimové tvoří jediný národ, který pojí víra⁶³.)

Islámské politické teorie vždy kladly velký důraz na náboženskou kvalifikaci vůdce. Dnes se to nejvíce odráží v Maroku (marocký král se hlásí k „alíovskému“ původu, jeho oprávnění vládnout tedy spočívá v příslušnosti k Prorokově rodině, což vyjadřuje i jeho titul *amír al-mu'minín*-, „kníže věřících“), v Saúdské Arábii (titulu

⁶¹ MENDEL, M., *S puškou a Koránem*, Orientální ústav Akademie věd České republiky, Praha, 2008, ISBN 80-85425-63-5, s.41

⁶² KROPÁČEK, L., *Blízký východ na přelomu tisíciletí: dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*, Vyšehrad, Praha, 1999, ISBN 80-7021-298-5, s. 87

⁶³ MUZIKÁŘ, J. a kol., *Islám a současnost*, Academia, Praha, 1985, s. 33

malik-,král“ je nadřazen titul *chádím al-haramajn aš-šarífajn-*,ochránce dvou svatyně“, který odkazem na Mekku a Medínu ukazuje na zvláštní islámskou odpovědnost saúdského panovníka) a v systému duchovního vedení v Íránu(nad prezidentem, který je volen občany, stojí duchovní vůdce. Státní orgány podléhají duchovnímu dohledu, který dbá na soulad všech rozhodnutí s islámem).

Ve většině republik mají zpravidla islámskou legitimitu moci zajišťovat ustanovení v preambulích ústav, kde je islám prohlášen za státní náboženství a šaría za hlavní nebo alespoň důležitý zdroj legislativy.⁶⁴ Některé státy jako Saúdská Arábie, ale také např. Libye, nemají ústavu vůbec, protože zákony musí vycházet především z Koránu. Velmi vypracovaný systém islámského charakteru zákonodárné i výkonné moci uplatňuje šiitský Írán⁶⁵.

4. 6. 1. Hlava státu

Hlava státu má v muslimských zemích, až na výjimky, velmi silné postavení, které má hluboké kořeny. V čele dnešních arabských států stojí jak monarchové(králové, emírové, šejchové, sultán), tak prezidenti. Monarchie se pozvolně mění z monarchií absolutistických na monarchie konstituční.

Republiky jsou převážně prezidentského typu, kde je prezident nadřazen exekutivě, někdy přímo předsedá zasedáním vlády, pokud existuje horní komora parlamentu, pak do ní jmenuje část členů, dále také jmenuje guvernéry nebo přednosty vyšších územně správních celků.

Prezidentovo silné postavení je zakotveno ústavním principem, že není volen parlamentem, ale přímo občany(např. Alžírsko, Egypt, Tunisko, Sýrie, atd.). Prezidenti většinou stojí v čele vládnoucí strany, tudíž nejsou nadstraničtí⁶⁶.

4. 6. 2. Parlament

Poměrná slabost parlamentu vyplývá jednak ze silného postavení hlavy státu a jí ovládané exekutivy, jednak z tradiční představy, že zákonodárství nepatří lidem, ale pouze Bohu⁶⁷.

⁶⁴ KROPÁČEK, L., *Blízký východ na přelomu tisíciletí : dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*, Vyšehrad, Praha, 1999, ISBN 80-7021-298-5, s. 105-108

⁶⁵ FIALA, P., HANUŠ, J., VYBÍRAL, J., *Autorita v abrahámských náboženstvích : náboženské a politické aspekty autority v judaismu, křesťanství a islámu*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2004, ISBN 80-7325-052-7, s. 100

⁶⁶ KROPÁČEK, L., *Blízký východ na přelomu tisíciletí : dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*, Vyšehrad, Praha, 1999, ISBN 80-7021-298-5, s. 100

V 70. a 80. letech, která byla poznamenána různými islámskými hnutími, byly demokratické opoziční strany slabé a znevažované, paralyzované občanskou válkou nebo nestabilitou, někde dokonce vůbec nepřijatelné. Spolu se silným postavením hlavy státu tato skutečnost působila, že parlament měl v politickém systému jen velmi malou váhu. Od konce 80. let se s vlnou liberalizace a demokratizace ve východní Evropě a i v mnoha částech rozvojového světa prosazovaly tendence k pluralitní demokracii a země se parlamentarismu otevřely více⁶⁸.

4. 6. 3. Korán jako největší autorita

Ortodoxní učení islámu chápe Korán jako přímé slovo Boží, které je nestvořené a tedy existuje od věčnosti, a které bylo zjeveno Prorokovi Mohamedovi (na rozdíl od židovského či křesťanského výkladu Písma, který připouští vedle Božího zjevení také působení lidského činitele). Každý citát Koránu uvádějí slova: „*Vznešený Bůh řekl*“ a je zpravidla zakončen větou: „*Mocný Bůh hovořil pravdivě*“. Úcta ke Koránu je v islámských zemích patrná ve všech oblastech života. Po staletí byl Korán základem vzdělávacích soustav a i dodnes se ho mnozí učí nazpaměť⁶⁹.

V řadě zemí je Korán vyhlášen za hlavní zdroj zákonodárství a dokonce je fundamentalisty považován za věčnou ústavu (např. Saúdská Arábie nemá jinou ústavu, než právě Korán). Koránem a šariíou se pak řídí celá společnost, její veřejná i soukromá sféra. Z toho plynou již zmíněné problémy jako například oddělení státu a náboženství (ústava je vlastně náboženský text, takže stát a náboženství je jedna a ta samá věc). V Koránu jsou také zakotvena pravidla, která jsou v rozporu se základními lidskými právy – nerovnost, násilí, omezování svobody ve volbě náboženství, otroctví, atd.

Korán je rozsáhlá kniha plná protikladů a nesrovnalostí a nesrozumitelných veršů. Proto jej lze vykládat různými způsoby. Jen těžko se všichni muslimové shodnou na jednotném výkladu koránských textů a centrální instituce, která by výklad Koránu sjednotila, chybí. Tohoto faktu mohou využít islámští fundamentalisté či jiné skupiny,

⁶⁷ FIALA, P., HANUŠ, J., VYBÍRAL, J., *Autorita v abrahámských náboženstvích : náboženské a politické aspekty autority v judaismu, křesťanství a islámu*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2004, ISBN 80-7325-052-7, s. 100

⁶⁸ KROPÁČEK, L., *Blízký východ na přelomu tisíciletí : dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*, Vyšehrad, Praha, 1999, ISBN 80-7021-298-5, s. 110

⁶⁹ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 2006, ISBN 80-7021-821-5, s. 28

kteří si interpretaci Koránu přizpůsobí svým potřebám a při vysvětlování svých činů se odvolávají na náboženské důvody a odkazují právě na Korán.

Jako příklad lze uvést verš 59 v súře 4:

Korán 4/59

Alláh také přikazuje, abyste správu majetku předali těm, kteří jsou jí hodni; a pokud soudíte lidi, suďte spravedlivě. Zajisté, nádherné je, k čemu vás Alláh nabádá. Alláh vše slyší a vše vidí. Ó Ti, kdož věříte, buďte poslušni Alláha a buďte poslušni vyslance a těch, kteří mezi vámi mají moc vládnout. A jste-li v něčem nejednotni, tak to přeneste k Alláhovi a vyslancům, tak věříte v Alláha a na poslední soud. To je nejlepší a nakonec to lze také nejvíce doporučit.⁷⁰

Podle ortodoxních skupin, k nimž patří například Sajjid Quatb, tento verš zavazuje k poslušnosti vůči vládci jen tehdy, je-li v souladu s islámem. V případě, že s ním vládcovo jednání v souladu není a odporuje mu, nejsou muslimové povinny se jeho příkazy řídit.

Další výklad může být takový, že jsou i v islámu demokratické vztahy možné a dovolené. Výrok „*správu majetku předat těm, kteří jsou jí hodni*“ míní, že muslimové mají zvážit, koho zvolí svou hlavou státu, přičemž nehraje žádnou roli, zda stát nebo osoby, které odpovídají za volbu, jsou či nejsou ovlivněny islámem. Zde se jen říká, že lidé mají všeobecně rozhodnout, kdo jim bude vládnout. Podle tohoto výkladu je poslušnost zákonům země v tomto verši předepsána, člověk má být poslušný těch, „*kteří mají moc vládnout*“⁷¹.

4. 6. 4. Příklady některých muslimských zemí⁷²

Alžírsko je republika s ústavou z roku 1976. Novelou z roku 1989 je zde povolena pluralita stran, další novelou schválenou referendem v roce 1996 byly postaveny mimo zákon islámské strany. Suverenita podle ústavy patří lidu, který ji

⁷⁰ KORÁN, překlad I. Hrbka, Academia, 2000, ISBN 80-200-0246-4

⁷¹ HÜBSCH, H., *Fanatičtí bojovníci ve jménu Alláha*, Naše vojsko, Praha, 2002, ISBN 80-206-0609-2, s. 69

⁷² KROPÁČEK, L., *Blízký východ na přelomu tisíciletí : dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*, Vyšehrad, Praha, 1999, ISBN 80-7021-298-5, s. 95-99

vykonává prostřednictvím volených zástupců. V roce 1996 byla zavedena horní sněmovna-jednu třetinu jmenuje prezident, dvě třetiny vyberou volení místní představitelé. Současným prezidentem Alžírsku je Abdal Azíz Boutefflika.

Egypt je republika, jejíž ústava byla schválena referendem v roce 1971, v roce 1980 byla schválena novelizace, taktéž referendem. Do horní komory je 140 členů voleno a 70 členů jmenováno prezidentem, kterým je v současnosti Hosni Mubarak. Zdrojem veškeré moci je lid. Islám je v Alžírsku státním náboženstvím a islámské právo hlavním zdrojem legislativy.

Irák je republika s Prozatímní ústavou z roku 1968. Tato ústava stanoví, že nejvyšší pravomoci náleží Radě revolučního velení. I zde je islám státním náboženstvím. Prezidentem je od roku 2005 Džálal Talabání.

Írán je islámská republika. Její ústava byla schválena referendem v roce 1979. V čele státu stojí prezident Mahmúd Ahmadínežád. Základem politických, sociálních a ekonomických vztahů je spiritualita a etika islámu. Uspořádání zákonodárné a výkonné moci a způsobu voleb je podřízeno této zásadě.

Maroko je království. Jeho ústava pocházející z roku 1992 definuje Marocké království jako suverénní islámský stát, součást Velkého Maghribu a stát africký. Státním náboženstvím je islám. Současným králem je Mohamed VI.

Saúdská Arábie je království, které nemá ústavu. Základní referencí je Korán a islámské právo šaría. Králem je Abdullah bin Abdul Azíz al-Saud.

Spojené arabské emiráty jsou federací sedmi monarchií. Nejvyšším federálním orgánem je Nejvyšší rada vládců všech sedmi emirátů, kteří volí federálního prezidenta, kterým je Jeho Výsost šejch Khalifa bin Zayed Al Nahyan, vládce emirátu Abu Dhabi.

Sýrie je republika. Její ústava byla schválena referendem v roce 1973. Zákonodárnou moc vykonává Lidové shromáždění, které je volené ve všeobecných volbách. Islám je v ústavě zaveden pouze jako podmínka u prezidentského úřadu. Současným syrským prezidentem je Bašár Asad.

Tunisko je republika. Ústava byla vyhlášena roku 1959 a novelizována v roce 1988. Zákonodárnou moc vykonává Národní shromáždění volené ve všeobecných pluralitních volbách. V čele státu stojí prezident Zine el-Abidine Ben Alí.

Turecko je republika, jejíž ústava byla schválena referendem v roce 1982. Zákonodárná moc náleží Velkému národnímu shromáždění, které je jednokomorové a volené ve všeobecných pluralitních volbách. Důležitou ústavní zásadou je sekulární charakter státu. V roce 2007 byl zvolen prezidentem umírněný islamista Abdullah Gül.

5. DEMOKRACIE VE SVĚTĚ ISLÁMU

Vznik a fungování demokracie si klade jako podmínku existenci určitých politických institucí. Státní činitelé musí být voleni ve svobodných a spravedlivých volbách. Občané musí mít zajištěnu svobodu projevu, přístup k alternativním zdrojům informací, svobodu shromažďování a občanství zahrnující všechny dospělé občany (viz. 2. 1.). Nezbytnou podmínkou je také samozřejmě sekularizace státu. Jakmile jedna z těchto podmínek není splněna, už se nedá hovořit o liberální demokracii.

Muslimské státy mají stále se zavedením výše uvedených politických institucí z různých důvodů problém. Svoboda projevu je v muslimských zemích značně omezena. Pro státy světa islámu je dosud příznačné, že otevřená kritika režimu je v nich nemožná. Téměř všechna média jsou politicky kontrolována. Přístup k alternativním zdrojům informací většinou občané nemají nebo je taktéž omezený (první nezávislá satelitní televizní stanice, kterou sleduje převážná část Arabů, Al-Džazíra, je sice populistická a moderní, dokonce v ní často moderují ženy a vysílá zprávy, které oficiální média běžně cenzurují, ale i na této stanici se objevuje množství antiamerikanismů, antisemitismů, náboženský fundamentalismus a propagování arabského nacionalismu⁷³), občanství málokde zahrnuje všechny dospělé občany. Sekularizace je pro některé státy nepřijatelná, pro některé zas obtížně realizovatelná.

Pole Huntingtona lze o stabilizované demokracii mluvit jenom tam, kde se již dvakrát na základě svobodných voleb vystříдалa u moci soupeřící politická seskupení⁷⁴. Toto kritérium většina muslimských zemí nespĺňuje. Respekt k lidským právům, které se na západě řadí k základním hodnotám, se pokládá za obecně nevalnou. Přesto se však najdou země, které se více či méně úspěšně vydaly cestou demokratizace. Kromě Turecka lze jako příklad uvést Tunisko, které vydalo v roce 1997 učebnice občanské nauky *Kitáb at-tarbija al-madanija* (Občanská výchova) a *Nahwa al-qarni l-qádím* (Do příštího století). Učebnice se mimo jiné zabývají společnými rysy Evropy a Orientu, moderním demokratickým státem, ke kterému podle nich dospěly dějiny lidského úsilí o svobodu, pokrok, spravedlnost a zajištění lidských práv⁷⁵.

⁷³ ZAKARIA, F., *Budoucnost svobody : neliberální demokracie v USA i ve světě*, Academia, Praha, 2005, ISBN 80-200-1285-0, s. 150

⁷⁴ HUNTINGTON, S., *Třetí vln : demokratizace na sklonku dvacátého století*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2008, ISBN 978-80-7325-156-7, s. 266

⁷⁵ KROPÁČEK, L., *Blízký východ na přelomu tisíciletí : dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*, Vyšehrad, Praha, 1999, ISBN 80-7021-298-5, s. 116

Zatím tedy neexistuje žádný zcela uspokojivý model arabské demokracie. V roce 1992 saúdský král Fahd vysvětloval, že „volební systém nemá v islámské víře žádné místo, protože islám volá po vládě rady, diskuse a pastýřovy otevřenosti ke stádu“⁷⁶. Toto tvrzení, které se snaží prosadit, že demokracie je neislámská, vyhovuje mnoha arabským vládcům.

5. 1. Občanská společnost

Občanská společnost se v kontextu demokratizace stala tématem rozsáhlých diskusí a v muslimských státech se rozvíjí, i když se rychlost a způsob v jednotlivých státech značně liší. Arabští liberálové vidí občanskou společnost jako důležitou součást demokracie. Tunišští politologové věnovali tomuto problému asi šestinu celkového obsahu učebnice občanské nauky *Kitáb at-tarbija al-madanija*, ve které píší:

„Občanská společnost poskytuje jednotlivcům rozsáhlý prostor svobody a práv. Liší se od politické společnosti, která se vyznačuje monopolizací tlaku vyvíjeného státním aparátem, zatímco občanská společnost čelí hegemonii státu autonomií a svobodou. Liší se také od společnosti vojenské nebo náboženské ve smyslu protikladu pokojného přístupu a tolerance oproti násilí a přinucení.“⁷⁷

Syrský sociolog Buhrán Ghaljún vidí hlavní znak občanské společnosti v pluralismu, jako zdroji dynamiky:

„K přízračným rysům občanské společnosti patří množství jejích forem a pluralismus. Ten znamená rozptýlenost a nesoulad...Avšak tato pluralita a nesoulad jsou také základem bohatství a obohacování. Tvrdá formace bez vnitřních rozlišení je formací mrtvou. Význam občanské společnosti s jejími rozpory a s jejím pluralismem tkví právě v tom, že dodává dynamiku iniciativě, tvořivosti a změně ve společnostech.“⁷⁸

⁷⁶ ALBRIGHT, M., *Mocní a všemohoucí : úvahy o Bohu, Americe a mezinárodních vztazích*, Práh, Praha, 2006, ISBN 80-7252-151-9, s. 225

⁷⁷ KITÁB AT-TARBIJA AL-MADANÍJA, 1997, s. 159 podle L. KROPÁČKA, *Blízký východ na přelomu tisíciletí : dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*, Vyšehrad, Praha, 1999, ISBN 80-7021-298-5, s. 129

⁷⁸ GHALJÚN, B., *Budování arabské společnosti*, v časopise *Al-Mustaqbal al-arabí*, č. 167, 1993, s.8, podle L. KROPÁČKA, *Blízký východ na přelomu tisíciletí : dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*, Vyšehrad, Praha, 1999, ISBN 80-7021-298-5, s. 130

Je tedy zřejmé že pod vlivem modernizace a demokratizace se i v muslimských státech začalo diskutovat o občanské společnosti a začaly projevovat zájem o to, aby i jejich společnost byla občanská. Ne všude to funguje, ale i každá snaha u je významným krokem vpřed.

5. 2. Demokratizace a modernizace muslimských zemí

Podle Zakariy je k tomu, aby se demokracie, liberalismu a sekularismus zakořenily v muslimské společnosti potřeba, aby hlavní úsilí vyvinuly samy muslimské státy. Nicméně některé západní země jim v tom mohou pomoci. Dominantní mocí pro Blízký východ jsou Spojené státy. Je ovšem potřeba si uvědomit, že se musí postupovat pomalu a nelze hned vyžadovat demokracii. Nejdříve by se měl vyžadovat liberalismus(liberalizace je první fází přechodu k demokracii, otevírá prostor, který je ovládaný autoritářskou mocí, reformám. Na úspěšnou liberalizaci pak může navázat demokratizace⁷⁹).

Řešením je také hospodářská reforma. Vývoj ke kapitalismu je nejjistější cestou k vytvoření odpovědného státu a opravdové střední třídy. Hospodářská reforma pak může přinést i politické výsledky. Hospodářská reforma znamená počátek vlády zákona, jelikož kapitalismus potřebuje smluvní vztahy. Dále tato reforma napomůže otevření se okolnímu světu a přístup k informacím.⁸⁰

5. 2. 1. Ústavní liberalismus

Pro demokratický stát je velmi důležitá ústava, resp. ústavní liberalismus. Fakt, že nepostačuje pouhá existence ústavy, ale je nutné, aby v ní byl zakotven liberalismus, je viditelný na mnoha (nejen)muslimských státech. Například v Egyptě ústava schválená referendem prohlašuje islám za státní náboženství, čímž omezuje svobodu ve volbě náboženství a zasahuje do soukromého života občanů. Irák a Maroko jsou na tom podobně, také je podle jejich ústavy islám státním náboženstvím.

Ústavní liberalismus je důležitý proto, že se snaží ochránit důstojnost jednotlivce před útlakem, ať už je ze strany církve nebo samotné společnosti. Vyzdvihuje svobodu

⁷⁹ ŘÍCHOVÁ, B., *Přehled moderních politologických teorií*, Portál, Praha, 2006, ISBN 80-7367-177-8, s.251

⁸⁰ ZAKARIA, F., *Budoucnost svobody : neliberální demokracie v USA i ve světě*, Academia, Praha, 2005, ISBN 80-200-1285-0, s. 187-189

jednotlivce a klade vládu zákona do základu politiky. Ústavní liberalismus se vyvinul v západoevropské civilizaci jako obrana práva na život, majetek, svobodu vyznání a projevu. Pro zajištění těchto práv je zdůrazňována kontrola moci vlády, rovnost před zákonem, nezávislé soudy a oddělení církve a státu⁸¹.

5. 2. 2. Demokracie a svoboda

Pro demokracii je také nezbytná svoboda, jejíž dosažení bývá obtížné. V roce 2003 bývalý prezident USA Bush vyhlásil, že Spojené státy budou sledovat „strategii svobody pro Blízký východ“. Při projevu na oslavách dvacátého výročí Národní nadace pro demokracii řekl, že „Dokud bude Blízký východ místem, kde svoboda nevzkvétá, zůstane místem stagnace, zášti a násilí, vždy připravených na vývoz“⁸².

Znakem demokracie jsou také časté a svobodné volby, kterých se můžou zúčastnit všichni občané. Pokud je ovšem demokracie založena pouze na volbách, stane se z ní pouze „volební demokracie“, kde další požadavky demokracie již plněny nejsou. Také je zde hrozba toho, že ne všechny demokratické volby vyhrají demokraté a volby poslouží pouze k uchvácení moci (Např. Venezuelský prezident Hugo Chavez dosáhl v armádě hodnosti plukovníka, pak byl degradován a vězněn za účast na neúspěšném převratu v roce 1992. O šest let později díky svému populistickému programu vyhrál prezidentské volby s podporou 56% hlasů. Navrhl novou ústavu, která prodloužila jeho funkční období, omezila dohled politiků nad armádou, rozšířila vliv vlády na hospodářství, atd.⁸³).

V arabském světě se největší občanská sdružení organizují kolem náboženství. „*Kdyby tam už zítra měla vzkvétat demokracie, o výsledcích voleb by rozhodovali spíše muslimští předáci než malé skupiny akademiků, businessmanů a lidí s technickým vzděláním, kteří jsou nejhlasitějšími stoupenci demokratických změn*“, píše Madeleine Albright⁸⁴.

Arabští vládcí jsou sice autokratičtí, zkorumpovaní, ale stále je možné, že jsou liberálnější a tolerantnější než ti, kteří by je nahradili. Volby v mnoha arabských zemích

⁸¹ ZAKARIA, F., *Budoucnost svobody : neliberální demokracie v USA i ve světě*, Academia, Praha, 2005, ISBN 80-200-1285-0, s. 24-25

⁸² ALBRIGHT, M., *Mocní a všemohoucí : úvahy o Bohu, Americe a mezinárodních vztazích*, Práh, Praha, 2006, ISBN 80-7252-151-9, s. 222

⁸³ ZAKARIA, F., *Budoucnost svobody : neliberální demokracie v USA i ve světě*, Academia, Praha, 2005, ISBN, 80-200-1285-0, s. 118

⁸⁴ ALBRIGHT, M., *Mocní a všemohoucí : úvahy o Bohu, Americe a mezinárodních vztazích*, Práh, Praha, 2006, ISBN 80-7252-151-9, s. 230

mohou vést k tomu, že se k moci dostanou takoví politici, kteří mají názorově blíž k Usámovi bin Ládínovi, než k jiným liberálním vládcům. Kuvajtský emír navrhl zavést volební právo pro ženy, ale parlament jeho návrh odmítl. Tento parlament byl demokraticky zvolen, ale je obsazen islámskými fundamentalisty. Saúdský korunní princ Abdulláh přišel s návrhem, že by ženy mohly řídit auta. Náboženští konzervativci nakonec docílili toho, že od svého návrhu ustoupil. Jinde v arabském světě je tomu podobně a tento jev není ojedinělý. Mnohé islamistické strany se dostanou k moci a potom nastolí vládu teokracie a to vše díky všeobecným, rovným a přímým volbám. Demokracii ale dále považují a západní import⁸⁵.

Problém svobody a voleb se týká celého světa. Americký diplomat Richard Holbrooke řekl o volbách v Jugoslávii: „Lze si docela dobře představit, že ve svobodných a regulérních volbách vyhrají rasisté, fašisté a separatisté.“⁸⁶ Represivní režimy v islámském světě bychom chtěli nahradit demokracií, ale je možné, že právě demokracie přivede k moci islámskou teokracii.

Politolog S. Huntington ve své knize *Třetí vlna* píše:

„Podstatou demokracie, podmínkou sine qua non, jsou volby, otevřené, svobodné a regulérní. Vlády, které z nich vzejdou, mohou být neefektivní, zkorumpované, krátkozraké, nezodpovědné, mohou být ovládány skupinovými zájmy a vůbec se neřídit obecným zájmem. Pro tyto své vlastnosti jsou takové vlády nechtěné, avšak to neznamená, že nejsou demokratické. Demokracie je jen jednou z veřejných čtností, nikoli však jedinou, a vztahy mezi demokracií a dalšími veřejnými čtnostmi a nectnostmi lze pochopit jen tehdy, odlišíme-li demokracii od dalších znaků politického systému.“⁸⁷

Na západě se pod pojmem demokracie chápe liberální demokracie. Demokracie a svoboda na západě splynuly a bývají chápány jako jeden celek. Jinde ve světě jsou to ale dvě odlišné věci, které jsou často odděleny. V demokratických zemích mohou být občané méně svobodní, než v nedemokratických režimech.

⁸⁵ ZAKARIA, F., *Budoucnost svobody : neliberální demokracie v USA i ve světě*, Academia, Praha, 2005, ISBN 80-200-1285-0, s. 148-149

⁸⁶ ZAKARIA, F., *Budoucnost svobody : neliberální demokracie v USA i ve světě*, Academia, Praha, 2005, ISBN 80-200-1285-0, s. 22

⁸⁷ HUNTINGTON, S., *Třetí vlna : demokratizace na sklonku dvacátého století*, 2008, podle ZAKARII, F., *Budoucnost svobody*, Academia, Praha, 2005, ISBN 80-200-1285-0, s. 23-24

5. 2. 3. Dilema Saúdské Arábie

Pokusy o vznik demokracie či o modernizaci podle západního vzoru často přinášejí zmatek, násilí či nové podoby tyranie. Příkladem toho může být výpověď jedné Saúdské Arabky, kterou ve své knize uvádí Madeleine Albright:

„Moje země nemá žádnou jasnou vizi toho, kam směřuje. Chceme pokrok, ale také chceme žít jako dobří muslimové před 1400 lety. Chceme změnu, ale věříme, že změna je cestou do pekel. Chceme, aby se lidé podíleli na řízení země, ale nechceme demokracii. Chceme vést dialog se západem, ale naši duchovní každý pátek prohlašují, že všichni lidé ze západu nebo nemuslimové skončí v pekle“.⁸⁸

Saúdská Arábie se podrobila velice rychlé a náhlé modernizaci, na kterou nebyla připravena. Tamní kultura byla a dosud je ovlivněna wahhábismem, puritánským sunnitským hnutím, které usiluje o návrat k tomu, co považuje za ryzí, autentický islám a které se v zemi pevně usadilo po tom, co ve 20. letech 20. století dobyl rod Saúdů Arabský poloostrov. Stoupenci wahhábismu zakázali hudbu a zbavili zemi značné kulturní rozmanitosti. Výsledkem je přísně kontrolovaná společnost, kterou hlídá náboženská policie. Je zakázáno veřejné projevoování náklonnosti mezi osobami odlišného pohlaví dokonce i v rámci rodiny. Ženy nesmějí řídit auta a tanec byl prohlášen za nezákonný. Praktikování šiitského islámu je značně omezeno a nemuslimské bohoslužby jsou zakázány. Devadesát procent knih pojednává o náboženských tématech. Země nemá žádnou psanou ústavu, pouze Korán. Ideálem Saúdské Arábie je být ostrovem čistoty, izolovaným a neposkvřeným zkažeností Západu.

Modernizaci a západnímu vlivu se ale Saúdská Arábie nevyhnula, jelikož vlastní čtvrtinu světových zásob ropy. To ji přivedlo do úzkého kontaktu s průmyslovými státy a s okolním světem vůbec. Západní podnikatelé uzavřeli se Saúdskou Arábií miliardové smlouvy související s těžbou ropy. Díky tomu se Saúdští Arabové seznámili se západní kulturou, začali se podle ní oblékat a měnit svůj životní styl.

V roce 1979 ajatolláh Chomejní označil saúdskou vládu za neislámskou. Skupina ozbrojenců na protest proti saúdskoarabskému režimu vzala mnoho lidí jako

⁸⁸ ALBRIGHT, M., *Mocní a všemohoucí : úvahy o Bohu, Americe a mezinárodních vztazích*, Práh, Praha, 2006, ISBN 80-7252-151-9, s. 207

rukojmí ve Velké mešitě v Mekce. Královská rodina byla označena jako zkorumpovaná a vzbouřenci žádali její svržení. Saúdskoarabské bezpečnostní síly podnikly útok, po kterém byli všichni zatčení popraveni. Vláda se poté snažila získat zpět loajalitu náboženských představitelů, kteří díky tomu plně ovládli školství a také získali pravomoc dohlížet na chování občanů. Saúdskoarabský společenský kodex je od té doby restriktivnější a ty nejvíce konzervativní části společnosti od té doby získaly ještě větší moc.

S prudkým nárůstem cen ropy se Saúdská Arábie změnila v dokonalý sociální stát. Každý občan měl nárok na bezplatnou lékařskou péči a vyšší vzdělání, při dovršení dospělosti obdržel každý mladý muž kus země a půjčku, za elektřinu a vodu se neplatilo. Problém Saúdské Arábie spočíval v její neschopnosti plánovat do budoucna a v jejím předpokladu, že tyto „zlaté časy“ nikdy neskončí.

Mezi lety 1981 a 2001 se počet obyvatel Saúdské Arábie více než zdvojnásobil. Nezaměstnanost prudce stoupla a výkonnost ekonomiky se snížila stejně tak, jako zisky z prodeje ropy. S rostoucími sociálními tlaky se začal projevovat rozdíl mezi islámským a západním životním stylem a objevovaly se protizápadní nálady.

Saúdská Arábie je vystavena tlaku na větší politickou otevřenost ze strany žen, které stále nemají volební právo, intelektuálů kteří jsou pro reformu, a šiitské menšiny. Náboženští konzervativci naopak bojují proti jakékoliv změně, protože ta by znamenala omezení jejich vlivu⁸⁹.

5. 3. Dnešní islám a jeho svět

Islámské země, stejně jako islám samotný, jsou velmi nejednotné a rozmanité. Islám, podobně jako je tomu například v křesťanství, není náboženstvím, které by bylo vyznáváno všemi muslimy na světě stejně. Nejen, že se islám dělí na dva hlavní směry- sunnitský(ke kterému se hlásí většina muslimů) a šiitský islám, ale existuje i množství sekt. Toto náboženství je hodně ovlivněno mystikou, tradicemi a náboženstvími(např. přírodními) vyznávanými v dané zemi v předislámské době.

Podle tradice Mohamed dokonce předpověděl, že se jeho obec rozštěpí na sekty: *Prorok řekl: „Mému lidu se stane totéž, co Izraelským. Ti se rozdělili na sedmdesát dvě sekty a můj lid se rozdělí na sedmdesát tři. Všechny půjdou do pekla mimo jedinou.“*

⁸⁹ ALBRIGHT, M., *Mocní a všemohoucí : úvahy o Bohu, Americe a mezinárodních vztazích*, Práh, Praha, 2006, ISBN 80-7252-151-9, 207-211

*Druhové se zeptali: "Kterou, Proroku?". Pravidl: "Náboženství, jež vyznávám já a moji druzi."*⁹⁰

Kromě sunitské a šiitské větve islámu (která se pak také ještě dále dělí) existují sekty jako *cháridža* (v dnešní době se uchovala pouze její odnož *ibádíja*), *ismáílíja*, *drúzové*, *jazídíja*, *ahmadíja*, *šejchismus*, *bábismus*, *bahá'ismus*, atd.⁹¹

Převážnou část islámského světa stále charakterizuje nedotknutelnost základních věroučných článků a morálních norem islámu, zaručovaná silným veřejným míněním, ve kterém přežívá pojetí staré muslimské obce *ummy*. S tímto tradičním vědomím počítá mnoho vlád jako s možným psychologickým nástrojem, který používají k popularizaci přijatých směrů v politice. Toto vědomí v moderní době obsahuje i přesvědčení, že islám odpovídá přirozenosti člověka, jemuž dal svobodu a navedl ho na správnou cestu. Islám osvobodil lidský rozum a podle svých vyznavačů je náboženstvím, které nemůže být v rozporu s vědou. Duchovní a mravní hodnoty islámu vynikají v očích svých vyznavačů zvláště v kontrastu s materialismem industriálního světa.

Na tomto přesvědčení byla vybudovaná i samostatná teorie „islámské ekonomie“. Ta má představovat střed mezi kapitalismem a socialismem. Oba systémy se podle autorů této teorie, mezi které patří i například Sajjid Quatb, prohřešují materialismem⁹².

Velkým problémem dnešního islámského světa jsou „islámské skupiny“, stoupenci ortodoxního islámu a jeho šíření v rámci islamizace. Hlavní příčina rozmachu islámských hnutí je spatřována v nezdaru prosadit se v moderním světě, v oživené religiozitě, v bídě přistěhovalců do měst a frustrované mládeže. Militantní islámská rétorika proti západu a vládám, které s ním spolupracují, se stále vyostřuje a v některých státech nachází velký ohlas⁹³.

Islám, stejně jako jiná náboženství, není tím, co stojí v knihách, ale tím, co z něj dělají lidé. I když v dnešní době s islámským světem bývá často spojován islámský fundamentalismus a terorismus, těchto lidí-fundamentalistů a teroristů, je menšina. Většina muslimů nevnímá svou víru jako opravdu protizápadní a chtějí žít v míru. Bin Ládinova tálibánská verze islámu rozhodně nebyla mezi Afgánci populární.

⁹⁰ Hadíh dle MIŠKÁT, podle KROPÁČKA, L., *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 2006, ISBN 80-7021-821-5, s. 177

⁹¹ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 2006, ISBN 80-7021-821-5, s. 177-205

⁹² KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 2006, ISBN 80-7021-821-5, s. 264-266

⁹³ KROPÁČEK, L., *Blízký východ na přelomu tisíciletí : dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*, Vyšehrad, Praha, 1999, ISBN 80-7021-298-5, s.217-218

Nejlidnatější muslimská země světa Indonésie má světskou vládu od roku 1949. Podle Světové banky byla Indonésie donedávna vzorovou zemí třetího světa s tržním hospodářstvím. I když s nejistým výsledkem, Indonésie přijala demokracii a v čele státu dokonce stojí žena.

Dalšími státy, v nichž žije největší počet muslimů, jsou Pákistán, Bangladéš a Indie. Tyto země si do funkce předsedy vlády zvolily ženy ještě dávno před tím, než to bylo obvyklé na západě. I přesto, že jsou některé aspekty neslučitelné s právy žen, realita je občas velmi rozdílná⁹⁴.

5. 4. Další vývoj světové politiky

To, jak se bude světová politická situace vyvíjet dál, je předmětem mnoha diskusí. F. Fukuyama přišel se svou představou celosvětového triumfu liberální demokracie a tedy konce dějin.

S odlišnou vizí přišel S. Huntington, jehož *Střet civilizací*, kterému se dostalo velkého celosvětového ohlasu. Huntington soudí, že se dnešní svět stal multipolárním a rozlišuje velké celky založené na společné kultuře. Globalizační materiální trendy podle něj nevedou k uniformitě, ale naopak ke zdůraznění kulturní odlišnosti jednotlivých civilizací (rozlišuje jich 8-9). Za nejvýraznější civilizace označuje čínskou a islámskou, obě se staví proti západní hegemonii a ohrožují ji. Čínská svou rostoucí ekonomikou, islámská svým demografickým růstem. Podle Huntingtona bude západní civilizace v budoucnu svou hegemonii ztrácet. Role islámu se v jeho civilizačním okruhu zřetelně zvýšila a lze počítat s tím, že tento trend bude i nadále pokračovat. Huntington nevyklučuje, že se někde ujmou moci fundamentalisté.

Huntington navrhuje západu strategii, jak si uchovat svou kulturu a naučit se žít v multipolárním světě. Západ musí přestat věřit, že jeho kultura je univerzální a že celý svět si ji může osvojit, a měl by hledat dohodu s blízkými civilizacemi. Také by se měl zdržet zásahů do věcí jiných civilizací⁹⁵.

Tato Huntingtonova teorie měla i své kritiky. Někteří mu vytýkají, že dnešní islámskou civilizaci je třeba vidět diferencovaně, nikoliv jako jeden velký celek. Islám je různě vnímán jako etická norma, způsob života i ideologie a to v nestejných pojetích.

⁹⁴ ZAKARIA, F., *Budoucnost svobody : neliberální demokracie v USA i ve světě*, Academia, Praha, 2005, ISBN 80-200-1285-0, s. 155-156

⁹⁵ HUNTINGTON, S., *Střet civilizací : boj kultur a proměna světového řádu*, Rybka Publishers, Praha, 2001, ISBN 80-86182-49-5

V politice by se mělo jednat s jednotlivými zeměmi, nikoliv s celým civilizačním blokem.

Požadavek zdrženlivosti vůči konfliktům v cizí civilizaci může být často správný, ale neměl by se přijímat absolutně. Západ se nemůže zříci například spoluodpovědnosti při podpoře mírového úsilí na Blízkém východě. Také by se nemělo opustit od humanitárního vměšování se do problémů jiných civilizací⁹⁶.

Do budoucna, i přes možnost pozitivních výhledů, je zde stále velká potřeba opatrnosti a určitých kroků proti terorismu. Dále by se měl podporovat rozvoj demokracie a zapojování muslimských států do mezinárodních demokratických institucí. Také by měl být kladen velký důraz na respektování lidských práv, což v současnosti zůstává významným tématem politického, mezikulturního a mezináboženského dialogu.

⁹⁶ KROPÁČEK, L., *Blízký východ na přelomu tisíciletí : dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*, Vyšehrad, Praha, 1999, ISBN 80-7021-298-5, s. 271-272

6. ZÁVĚR

Vztah západní demokratické civilizace a islámského světa je velmi komplikovaný. Je to problém, na který zřejmě nelze najít spolehlivé řešení a také ho není možné vyřešit během krátkého časového úseku. Je ale pravděpodobné, že tento problém bude do budoucna nabírat na důležitosti a intenzitě, pokud se obě strany nebudou snažit o určitý dialog a spolupráci.

Otázkou zůstává, jestli je demokracie univerzální a tedy aplikovatelná na všechny společnosti, nebo je-li to pouze západní vynález ušitý na míru zemím, ve kterých vznikl.

Obě kultury, jak západní, tak islámská, se vyvíjely odlišně. Vývoj demokracie má bezpochyby nábožensko-historický kontext západu. Historické události, vývoj společnosti a jejího myšlení a v neposlední řadě také křesťanství zformovaly dnešní západní civilizaci a poskytly příznivé podmínky pro vznik a rozvoj demokracie.

Islámský svět se vyvíjel ve velice odlišných podmínkách, muslimskou společnost ovlivňovaly jiné historické události, myšlení a filosofie ukazovaly jiný pohled na svět, než je tomu na západě. Islám vytvořil vizi společnosti, která je poměrně odlišná od té západní. Nelze proto chtít, aby muslimské země zavedly přesně stejný typ demokracie, který už po dlouhou dobu funguje na západě. Právě kvůli jiným podmínkám, ve kterých se muslimská společnost vytvářela, není jisté, zda-li by taková demokracie byla vůbec pro islámskou společnost vhodná. Bylo by velmi těžké změnit něco, co v téměř nezměněné podobě funguje po staletí a nahradit to něčím, co je dané společností naprosto cizí. Zatímco na západě demokracie vznikla přirozeně díky vytvoření příznivých podmínek pro její vznik, v muslimském světě by to byl pouze uměle zavedený systém, ke kterému by společnost neměla žádný vztah, nebyl by jí vlastní a neodpovídal by jejím hodnotám.

Islámský svět by si měl vytvořit svojí demokracii, ve svých podmínkách a ve svém historickém kontextu. Pak by byla velká naděje, že by takovýto systém, který by respektoval hodnoty, kulturu, náboženství a historii muslimské společnosti, fungoval. Demokracie západního typu je s islámským světem jen velmi těžko slučitelná.

7. BIBLIOGRAFIE

1. ALBRIGHT, M., *Mocní a všemohoucí : úvahy o Bohu, Americe a mezinárodních vztazích*, Praha: Práh, 2006, 325 s., ISBN 80-7252-151-9.
2. DAHL, R., *O demokracii : průvodce pro občany*, Praha: Portál, 2001, 191 s., ISBN 80-7178-422-2.
3. FIALA, P., HANUŠ, J., VYBÍRAL, J., *Autorita v abrahámských náboženstvích : náboženské a politické aspekty autority v judaismu, křesťanství a islámu*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, 122 s., ISBN 80-7325-052-7.
4. FUKUYAMA, F., *Konec dějin a poslední člověk*, Praha: Rybka Publishers, 2002, 379 s., ISBN 80-86182-27-4.
5. GOMBÁR, E., *Dramatický půlměsíc : Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace*, Praha: Karolinum, 2001, 215 s., ISBN 80-246-0370-5.
6. HUNTINGTON, S., *Střet civilizací : boj kultur a proměna světového řádu*, Praha: Rybka Publishers, 2001, 447 s., ISBN 80-86182-49-5.
7. HUNTINGTON, S., *Třetí vlna : demokratizace na sklonku dvacátého století*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, 343 s., ISBN 978-80-7325-156-7.
8. HÜBSCH, H., *Fanatičtí bojovníci ve jménu Alláha : kořeny islámského teroru*, Praha: Naše vojsko, 2002, 123 s., ISBN 80-206-0609-2.
9. CHOMEJNÍ, *Islámská vláda : vláda faqíha*, Tehrán: Institut pro uspořádání a vydávání děl imáma Chomejního, 2004, 149 s., ISBN 964-335-699-X.
10. KORÁN, překlad I. Hrbka, Praha: Academia, 2000, 797 s., ISBN 80-200-0246-4.
11. KROPÁČEK, L., *Blízký východ na přelomu tisíciletí : dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*, Praha: Vyšehrad, 1999, 284 s., ISBN 80-7021-298-5.
12. KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, Praha: Vyšehrad, 2006, 312 s., ISBN 80-7021-821-5.
13. KROPÁČEK, L., *Islám a západ : historická paměť a současná krize*, Praha: Vyšehrad, 2002, 197 s., ISBN 80-7021-540-2.

14. LIDSKÁ PRÁVA V ISLÁMU, překlad R. Hýska, Praha: Islámská nadace v Praze, 2006, 47 s., ISBN 80-903196-2-9.
15. LOCKE, J., *Dopis o toleranci*, Brno: Atlantis, 2000, 103 s., ISBN 80-7108-202-3
16. MENDEL, M., *S puškou a koránem : pojmy a argumenty soudobého islámského fundamentalismu*, Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2008, 241 s., ISBN 80-85425-63-5.
17. MUŽIKÁŘ, J. a kol., *Islám a současnost*, Praha: Academia, 1985, 107 s.
18. MUŽIKÁŘ, J. a kol., *Islám v politice*, Praha: Svoboda, 1987, 217 s.
19. MÜLLER, Z., *Islám : historie a současnost*, Praha: Svoboda, 1997, 187 s., ISBN 80-205-0534-2.
20. ŘÍCHOVÁ, B., *Přehled moderních politických teorií*, Praha: Portál, 2006, 303 s., ISBN 80-7367-177-8.
21. TOCQUEVILLE, A., *Demokracie v Americe*, Praha: Academia, 2000, 624 s., ISBN 80-200-0829-2.
22. ZAKARIA, F., *Budoucnost svobody : neliberální demokracie v USA i ve světě*, Praha: Academia, 2005, 363 s., ISBN 80-200-1285-0.

Elektronické zdroje:

1. VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV [online], dostupná z WWW: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>
2. KUČERA, T., *Stav demokracie v Turecku*, Czech-Slovak Political Science Student's Union [online]. 2007 [cit. 2009-04-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.cpssu.org/view.php?cisloclanku=2007052801>>

ABSTRAKT

PLATKOVÁ, D., Demokracie a islám : bakalářská práce. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2009, 49 s.
Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Rudolf Kučera, CSc.

Klíčová slova: demokracie, islám, náboženství, sekularizace, šaría

Práce se zabývá konfliktem, který je mezi demokracií a islámem. Popisuje principy západní demokracie a porovnává je s principy islámské společnosti. Jsou rozebírány a odůvodněny body, ve kterých si demokracie a islám odporují.

První kapitoly jsou věnovány demokracii a jejím požadavkům. Další část se pak zabývá islámem a islámským světem, zejména muslimskou společností, islámským právem šaría, sekularizací muslimského státu, respektem k základním lidským právům v muslimských zemích.

Poslední část práce pojednává o modernizaci a demokratizaci muslimských států, o dnešním islámském světě a o jeho dalším možném vývoji.

ABSTRACT

PLATKOVÁ, D., Democracy and Islam : Bachelor thesis. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2009, 49 p.
Supervisor: doc. PhDr. Rudolf Kučera, CSc.

Key words: democracy, Islam, religion, secularization, sharia

This bachelor thesis deals with conflict between democracy and Islam. It describes the western democracy's principles and confronts them with the principles of Islamic society. The points of disagreement of democracy and islam are analysed and substantiated.

First chapters are addressed to democracy and it's requirements. Next part is concerned with Islam and Islamic world, especially Muslim society, Islamic law sharia, secularization of Muslim state, respect to human rights in Muslim countries.

The last part of this thesis focuses on modernization and democratization of Muslim states, on today's Islamic world and on it's next possible development.